

WSTĘPNE WYTCZNE DO OPRACOWANIA PLANÓW STRATEGICZNYCH WPR

Wstęp

Copa i Cogeca od jakiegoś czasu pochylają się nad przyszłą WPR. W tym czasie, zwłaszcza od końca 2017 r., zredagowaliśmy i przyjęliśmy kilka stanowisk w sprawie WPR. Stanowiły one solidne podstawy działań lobbystycznych prowadzonych przez Copa-Cogeca, w szczególności wobec Parlamentu Europejskiego w drugiej połowie 2018 r. i w pierwszym kwartale 2019 r.

Proces legislacyjny WPR nadal się toczy, mimo że Parlament Europejski nie podjął żadnych zdecydowanych kroków od momentu przyjęcia trzech sprawozdań COM AGRI w kwietniu 2019 r.

W wyniku wyborów do Parlamentu Europejskiego w maju tego roku zmienił się jego skład i rozkład sił. Po raz pierwszy w historii do osiągnięcia większości wymagana jest koalicja trzech grup politycznych. Uprawianie polityki stało się jeszcze bardziej interesujące.

Niedługo zapadnie decyzja dotycząca losu trzech sprawozdań COM AGRI, które zostały przyjęte w kwietniu. Copa i Cogeca zdają sobie sprawę z faktu, że nowa COM AGRI ma prawo do aktywnego udziału w kształtowaniu przyszłej WPR. Nie powinno to jednak sprowadzić się do zlekceważenia pracy wykonanej przez poprzednią COM AGRI ani doprowadzić do możliwych do uniknięcia opóźnień w procesie decyzyjnym.

Dyskusje w Radzie nie zostały przerwane, a prezydencja Rumuńska włożyła wiele wysiłku w osiągnięcie wymiernych rezultatów dotyczących wniosku Komisji w sprawie przyszłej WPR. Na czerwcowym posiedzeniu Rady ministrów rolnictwa w Luksemburgu przedstawiono sprawozdanie z postępów, w którym zwrócono uwagę na obszary pracy politycznej, na których należy się skupić w celu osiągnięcia porozumienia. Wyszczególniono pewne kwestie wrażliwe związane z nowym modelem realizacji, nową zieloną strukturą i z pewnymi obowiązkami sprawozdawczymi państw członkowskich.

Postępy równoległych dyskusji nad WRF są jednak minimalne. Copa i Cogeca nadal apelują o podjęcie decyzji w sprawie WRF przed decyzją dotyczącą WPR. Dlatego też popieramy wysiłki prezydencji fińskiej na rzecz uzgodnienia tych kwestii jesienią tego roku.

Biorąc pod uwagę powyższe oraz starając się spojrzeć w przyszłość, sekretariat Copa-Cogeca przy wsparciu ze strony organizacji członkowskich, opracował niniejszy dokument roboczy obejmujący wszystkie ważne elementy, które powinny znaleźć się w planach strategicznych WPR państw członkowskich.

Wytyczne dotyczące WPR zawarte w tym dokumencie odzwierciedlają poglądy rolników na temat strategicznych planów WPR. Ze względu na fakt, że Komisja w swoim wniosku położyła nacisk na zasadę partnerstwa, naszym zdaniem bardzo ważne jest, aby rolnicy mogli wpłynąć na ustalenia dotyczące priorytetów, celów i środków. To właśnie rolnicy uprawiają rolę na co dzień i znają realia rolnicze od podszewki. Dlatego też powinni móc zabrać głos w tym procesie.

Refleksje te zostały zebrane w odpowiednim momencie, gdyż wiele państw członkowskich już rozpoczęło wewnętrzne debaty na temat analizy SWOT będącej punktem wyjścia do opracowania strategicznych planów WPR. Nasi członkowie mogliby posłużyć się tymi przemyśleniami w rozmowach z władzami krajowymi, by przyjęte plany strategiczne WPR były proste, realistyczne i wykonalne, a także by opierały się na zasadach wspólnych wszystkim państwom członkowskim.

Analiza SWOT

Mocne strony, szanse, słabe strony i zagrożenia każdego konkretnego celu

a) wspieranie godziwych dochodów gospodarstw rolnych i ich odporności w całej Unii w celu zwiększenia bezpieczeństwa żywnościowego;

- Mocne strony:

Bezpieczeństwo żywnościowe należy do głównych priorytetów Unii Europejskiej, a WPR odgrywa kluczową rolę w jego zapewnieniu. Opinia publiczna również w znacznej mierze podziela tę opinię - 62%¹ obywateli UE uważa, że zapewnienie bezpiecznej, zdrowej żywności dobrej jakości powinno być głównym priorytetem WPR (Eurobarometr, 2017). UE ma również bardzo **silną pozycję na rynku światowym** i zrównała przywóz z wywozem². Wspólny budżet UE i WPR oraz **solidarność** państw członkowskich wspierają bezpieczeństwo żywnościowe. W ostatnich latach branży rolniczej udało się również stopniowo zwiększyć produktywność i wydajność. Było to możliwe między innymi dzięki spółdzielniom rolniczym, będących pomostem pomiędzy gospodarstwami a rynkiem. **Współpraca rolników** ma więc niesamowite znaczenie dla zapewnienia odpowiednich dochodów gospodarstw rolnych, zwiększenia odporności gospodarstw i pochłonięcia skutków wahań oraz zaabsorbowania załamania na rynku i w łańcuchu dostaw żywności.

- Słabe strony:

Do słabych stron należy fakt, że **dochody w sektorze rolnym** stanowią jedynie 46,5%³ zarobków w innych gałęziach gospodarki i nie wydaje się, aby miały one znacznie wzrosnąć w przyszłości. Dochody w sektorze rolnym zależą również od **sezonowości produkcji rolnej**, pogody, sytuacji na rynku i wszelkich kryzysów. Wskaźnik cen płodów rolnych **podlega dużo większym wahanom**⁴ niż ceny konsumpcyjne. Słabość sektora rolnego polega na tym, że nie wiadomo jakie korzyści osiągają rolnicy. Mimo że UE powoli wyrównuje wywóz i przywóz, nie jest jeszcze **samowystarczalna** we wszystkich sektorach - importuje np. dużo więcej warzyw⁵ niż eksportuje. Koszty produkcji w rolnictwie nieustannie idą w górę. Mimo że dystrybucja żywności w UE jest raczej zabezpieczona, w niektórych częściach Wspólnoty ludzie nadal zmagają się z **brakiem bezpieczeństwa żywnościowego**⁶. 43 mln osób⁷ w UE nie mogą pozwolić sobie na wysokiej jakości posiłek co drugi dzień.

- Szanse:

Zawsze można określić nowe możliwości poprawy dochodów gospodarstw rolnych. Dzięki otwarciu **nowych rynków** poprzez nowe umowy o wolnym handlu i **zniesienie barier pozataryfowych** (np. SPS), można zwiększyć eksport na te rynki, co z kolei zwiększa rentowność gospodarstw i ułatwia dostęp do kredytów. **Narzędzia zarządzania ryzykiem** są ważnym środkiem zwiększającym odporność gospodarstw.

¹ https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/cap-glance/eurobarometer_pl

² https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Extra-EU_trade_in_agricultural_goods&stable=0&redirect=no

³ <https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/statistics/facts-figures/agricultural-farm-income.pdf>

⁴ <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/foodprice/index.html>

⁵ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20180510-1?inheritRedirect=true>

⁶ <http://www.fao.org/3/i9553en/i9553en.pdf>

https://ec.europa.eu/europeaid/sectors/food-and-agriculture/food-and-nutrition-security_en

⁷ https://ec.europa.eu/food/safety/food_waste_en;

http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_mdeso3&lang=UK

Narzędzia te obejmują również programy krajowe, wspierające prywatne narzędzia stabilizacji dochodów w radzeniu sobie z niepewnością zarobków. Ich stosowanie jest możliwe dzięki krajowym środkom rolno-podatkowym. **Promocja** produktów rolnych jest polityką o kluczowym znaczeniu dla poprawy dostępu do rynku, dlatego też należy ją ugruntować. W ramach WPR trzeba w większym stopniu promować **inwestycje** w przedsiębiorstwa wiejskie, a także wzmacniać współpracę między rolnikami i dostęp do **instrumentów finansowych** poprzez InvestEU. Promocja innowacji i lepszego wykorzystania technologii powinna odbywać się za pośrednictwem inwestycji oraz dobrze funkcjonujących **systemów doradztwa rolniczego** oraz AKIS (systemów wiedzy i innowacji rolniczej). Dobrze byłoby też wprowadzić dostęp do instrumentów finansowych w ramach jednolitego rynku. Rolnicy dysponują również możliwością zróżnicowania swojej działalności i tworzenia wartości dodanej. Spółdzielnie rolnicze odgrywają ważną rolę w dalszym propagowaniu tych działań. Można by poprawić wizerunek sektorów rolnych poprzez pozytywne kampanie medialne i oddziaływanie na konsumentów.

- **Zagrożenia:**

Jednostronne nowe umowy handlowe oraz otwarcie ryzykownych rynków mogą stanowić zagrożenie dla sektora rolnego. **Zakłócenia rynku** wynikające np. z decyzji politycznych (jak rosyjskie embargo czy brexit) również zagrażają sektorowi. Zmiany klimatu i powiązane ekstremalne zjawiska pogodowe są kolejnym poważnym zagrożeniem. Rozkład wspólnego rynku UE wynikający ze **zmian politycznych** zachodzących w pewnych państwach członkowskich może również wyrzucić poważne skutki dla sektora rolnego.

b) zwiększenie zorientowania na rynek i konkurencyjności, w tym większe ukierunkowanie na badania naukowe, technologię i cyfryzację;

- **Mocne strony:**

Jak wspomniano wyżej, UE jest **ważnym graczem na międzynarodowym rynku**, co wynika ze wzrostu zarówno wywozu jak i przywozu produktów rolno-spożywczych oraz coraz bardziej dodatniego bilansu handlowego. Handel UE produktami rolnymi podwoił się⁸ w ciągu ostatnich dziesięciu lat. Stany Zjednoczone są największym nabywcą naszych dóbr. UE przyjęła również obszerny program badawczy - **Horyzont 2020** - który ma jeszcze więcej inwestować w sektor rolny w przyszłości. Aktualny program badań naukowych i innowacji Horyzont 2020 przeznaczył 3,8 mln € na klaster „Bezpieczeństwo żywnościowe, zrównoważone rolnictwo i leśnictwo, badania mórz i wód śródlądowych oraz biogospodarka”. Jednym z największych osiągnięć tego programu z punktu widzenia rolników jest wprowadzenie „podejścia opierającego się na zaangażowaniu wielu podmiotów” do działań w zakresie innowacji i projektów. Rolnicy mogą teraz znaleźć się w centrum celów projektu. **Horyzont Europa** jest nowym programem, który rozpocznie się w 2021 r. Znajdzie się w nim klaster „Żywność, zasoby naturalne, biogospodarka i rolnictwo” o potencjalnym budżecie w wysokości 10 mld €. Ta kwota musi przełożyć się na skuteczniejsze i praktyczniejsze rozwiązania dla rolników, by mogli oni stawić czoła nowym wyzwaniom, takim jak zmiany klimatu.

- **Słabe strony:**

W odniesieniu do technologii, słabością najbardziej wybijającą się na pierwszy plan jest fakt, że **łącza szerokopasmowe** obsługują tylko 50%⁹ obszarów wiejskich. Rolnicy nie są w stanie dotrzymać kroku szybko rozwijającej się technologii i zmianom, jakie ona za sobą niesie. W wielu przypadkach brakuje im wymaganego **kapitału i umiejętności cyfrowych** do obsługi nowoczesnych technologii. Cechy właściwe sektorowi rolnemu sprawiają, że rolnicy muszą **akceptować ceny** zamiast je dyktować, a znaczna część

⁸ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Extra-EU_trade_in_agricultural_goods&stable=0&redirect=no

⁹ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/study-broadband-coverage-europe-2017>

wartości dodanej powstaje w kolejnych ogniwach łańcucha wartości. Jak wspomniano wyżej, rolnicy muszą również stawić czoła coraz większym wahaniom na rynkach i fluktuacjom cen. Czasem występują opóźnienia w **transferze wiedzy** ze świata nauki do praktyków w terenie.

- Szanse:

Dostęp do najnowocześniejszych technologii jest niezbędny, by móc konkurować na rynku światowym. Jedną z najważniejszych szans byłoby **zwiększenie zasięgu infrastruktury łączy szerokopasmowych**, przede wszystkim poprzez połączenie różnych funduszy, a także wzmocnienie **łączności, interoperacyjności, niezawodności, gromadzenia danych i przetwarzania danych**. Można by poprawić współpracę między społecznością rolników i naukowcami za pośrednictwem **AKIS** i sieci **EPI**, tak by wyniki badań znalazły praktyczne zastosowania. Lepszy dostęp do inwestycji w ramach filaru II oraz do instrumentów finansowych na badania, innowacje i cyfryzację w ramach InvestEU mógłby zwiększyć dostęp do technologii. Wartość dodana produktów rolnych mogłaby wzrosnąć dzięki dostępowi do lepszego materiału genetycznego i nagradzaniu rolników za uprawę własnych produktów i poleganie na europejskich łańcuchach dostaw (marka „made and farmed in the EU” [wyprodukowano i wyhodowano w UE]). Zasady zarządzania spółdzielniami rolniczymi mogłyby pokierować pozytywną transformacją cyfrową w sektorze rolno-spożywczym. Technologia **blockchain**¹⁰ może zwiększyć identyfikowalność, udostępniać konsumentom informacje oraz zwiększyć wiedzę rolników i spółdzielni na temat zainteresowań konsumentów. Sztuczna inteligencja może wspierać podejmowanie bardziej precyzyjnych decyzji. Wykorzystanie technologii cyfrowych może także ułatwić uproszczenie WPR.

- Zagrożenia:

Największym zagrożeniem dla rolników jest ich słaba pozycja w łańcuchu dostaw. Stawia ich to w niekorzystnej sytuacji względem ich konkurentów, zwłaszcza jeśli stosowane są **nieuczciwe praktyki handlowe (NPH)**. Trzeba będzie zwracać coraz większą uwagę na transformację cyfrową w stosunkach pomiędzy platformami a przedsiębiorstwami (platform to business). Wraz z wdrażaniem nowych technologii pojawiają się pytania co do ich **niezawodności, bezpieczeństwa cybernetycznego, łączności, standardów, gromadzenia danych, przetwarzania danych i wymiany danych**. Dlatego też należy chronić rolników i spółdzielnie w ramach stosunków między przedsiębiorstwami (B2B) w łańcuchu wartości.

c) poprawa pozycji rolników w łańcuchu wartości;

- Mocne strony:

Dla rolników, kluczową kwestią pozwalającą im na wzmocnienie swojej pozycji w łańcuchu dostaw żywności, jest ich zdolność do zakładania **spółdzielni, organizacji producentów i zrzeszeń organizacji producentów**. Organizacje te pozwalają im na koncentrację podaży, wprowadzanie produktów do obrotu i **wynegocjowanie lepszych warunków** z podmiotami znajdującymi się wyżej w łańcuchu wartości. Mogą w ten sposób planować produkcję, dodawać wartość do produktów, optymalizować koszty produkcji i zwroty z inwestycji, równocześnie stabilizując ceny zbytu. Rolnicy mają również możliwość promowania swoich produktów w ramach systemu OG. **Oznaczenia geograficzne (OG)** przyczyniają się do ochrony i rozwoju społeczności wiejskich za pośrednictwem tradycji, historii i smaku. Stanowią również ważne narzędzie dla eksportu wysokiej jakości produktów Rzeczywiście, obecne systemy promują różnorodność, bogactwo i niepowtarzalność produkcji rolnej w UE i pokazują je w jak najlepszym świetle.

¹⁰ <http://www.fao.org/3/CA2906EN/ca2906en.pdf>

- Słabe strony:

Rolnicy znajdują się w szczególnie niefortunnej sytuacji ze względu na ich **niekorzystną pozycję w łańcuchu dostaw żywności**. Ze względu na fakt, że w łańcuchu żywnościowym działa więcej podmiotów rolniczych niż innych, przyznawana im część wartości dodanej jest proporcjonalnie niewielka. Z danych opublikowanych w arkuszu informacyjnym Komisji z marca 2017 r.¹¹ wynika, że **wartość dodana w łańcuchu żywnościowym rozkłada się** w sposób następujący: 25% dla rolników, 25% dla przetwórców żywności i 50% dla detalistów i gastronomi. Podmioty przetwórstwa i sprzedaży detalicznej powiększyły swoją część wartości dodanej w łańcuchu żywnościowym dzięki coraz większemu popytowi ze strony konsumentów na dania gotowe. Równocześnie wartość dodana w rolnictwie zmniejszyła się (w porównaniu do roku 2014, w 2016 r. była o 4% niższa). Jest to związane ze **wzrostem cen środków produkcji** wynikającym z ograniczonych zasobów, a także faktem, że rolnikom trudno jest dodać wartość do produktów podstawowych lub otrzymać za nią zapłatę. **W sektorze przetwórstwa żywności i sprzedaży detalicznej występuje dużo większa koncentracja** niż w sektorze rolnym, gdzie działa wiele małych przedsiębiorstw. Działalność rolnicza jest bezpośrednio związana z ziemią, dlatego też napotyka się na ograniczenia fizyczne, logistyczne, ekonomiczne i regulacyjne, które utrudniają koncentrację. Koncentracja jest narzędziem umożliwiającym osiągnięcie korzyści skali, ale równocześnie sprawia, że spada liczba podmiotów w dalszych ogniwach łańcucha dostaw (downstream). Daje im to większą siłę przetargową w momencie negocjacji z podmiotami znajdującymi się wyżej w łańcuchu (upstream). Spółdzielnie rolnicze stanowią wsparcie dla rolników na rynku. Dlatego stoją na pierwszej linii walki z nieuczciwymi praktykami handlowymi stosowanymi przez podmioty znajdujące się niżej w łańcuchu dostaw żywności.

- Szanse:

Za pomocą różnych inicjatyw można by poprawić pozycję rolników w łańcuchu wartości. Mowa tu przede wszystkim o **jednolitym podejściu do nieuczciwych praktyk handlowych**. To właśnie ma na celu dyrektywa w sprawie NPH opublikowana na wiosnę tego roku. Na szczeblu krajowym pojawiają się też inne inicjatywy, jak np. Inicjatywa Łańcucha Dostaw i podobne, których celem jest znalezienie równowagi między wszystkimi podmiotami łańcucha dostaw. Poszczególne państwa członkowskie przyjęły różne środki walki z NPH¹². W 20 państwach członkowskich wprowadzono lub zmieniono przepisy obejmujące NPH, różnią się one jednak co do zasięgu i rygorystyczności. Trzy państwa członkowskie dysponują jedynie ramami dobrowolnymi, a w pięciu nie ma ani przepisów w zakresie NPH, ani ram dobrowolnych. Istnieją także inne inicjatywy prowadzące do zwiększenia przejrzystości na rynku, np. **food euro**, zainicjowana przez France AgriMer¹³, która stara się podzielić wydatki konsumentów na żywność między poszczególne gałęzie gospodarki przyczyniające się do produkcji żywności (rolnictwo, przemysł spożywczy, handel produktami rolno-spożywczymi, a także transport, usługi i inne rodzaje przemysłu i przedsiębiorstw). Celem **narzędzia monitorowania cen żywności**¹⁴ wprowadzonego przez Eurostat jest informowanie opinii publicznej o zmianach zachodzących w łańcuchu dostaw żywności. Kolejną możliwością byłaby rewaloryzacja żywności i płacenie rolnikom cen przewyższających koszty produkcji. **Sprzedaż bezpośrednia** jest następną opcją zyskującą na popularności w UE, którą można by zbadać - przykładem sprzedaży bezpośredniej może być inicjatywa Campagna Amica¹⁵ podjęta we Włoszech. **Wsparcie dla spółdzielni**

¹¹ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/factsheet-food-supply-chain_march2017_en.pdf

¹² http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC108394/jrc_report_utps_final.pdf

¹³ https://observatoire-prixmarges.franceagrimer.fr/Lists/Liste%20Rapports%20au%20Parlement%20et%20Lettres/Attachments/26/OFPM_2018_Rapport_final.pdf

¹⁴ <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/foodprice/>

¹⁵ <https://www.campagnamica.it/>

rolniczych oraz organizacji producentów przyniesie korzyści również ich członkom, gdyż twory te wzmacniają rolników w ich relacjach z innymi podmiotami i poprawiają ich pozycję w łańcuchu dostaw.

- Zagrożenia:

Jak wspomniano wyżej, jednym z najpoważniejszych zagrożeń jest **rosnąca siła detalistów oraz koncentracja w łańcuchu wartości**. NPH nadal są stosowane, mimo przyjęcia odpowiednich przepisów. Do świeżych przykładów należy przypadek detalisty *Holland and Barrett*, który wymagał od dostawców obniżenia kosztów o 5% i pokrycia części kosztów przez niego ponoszonych. W Zjednoczonym Królestwie *Tesco* zostało oskarżone o opóźnianie wypłat dla dostawców, by w ten sposób zmusić ich do przyjęcia gorszych warunków umów. Sieć *Aldi* jest oskarżona o niedotrzymywanie 30-dniowego terminu płatności określonego w odpowiednich przepisach. Supermarkety *Wm Morrison* żądają ryczałtowych płatności od dostawców, działających z mocą wsteczną, co jest niezgodne z kodeksem *Groceries Code*¹⁶. **Porozumienia o wspólnych zakupach** zawierane przez różnych detalistów stanowią zagrożenie zarówno dla mikrogospodarstw jak i dla dużych przedsiębiorstw rolniczych. Zgodnie z badaniami Komisji z 2014 r. nowoczesne sieci sklepów rozwijają się i mają coraz większy udział w rynku większości państw członkowskich, sytuacja pozostaje jednak dość zróżnicowana w poszczególnych krajach. 10 największych europejskich sieci nieustannie powiększa swój udział w rynku. W roku 2000 ich udział w rynku wynosił 26%, a w 2011 r. już 30,7%. Jest to wzrost o +4,7 punktu procentowego. Co ciekawe, sytuacja tych 10 największych sieci dystrybutorów się nie zmieniła, mimo że udział w rynku innych sieci się zwiększył lub zmniejszył. (EY, Cambridge Econometrics, Arcadia International 2014).

d) przyczynianie się do łagodzenia zmiany klimatu i przystosowywania się do niej, a także wykorzystanie zrównoważonej energii;

- Mocne strony:

Do atutów **sektora rolnego i leśnego należy fakt, że są one w stanie łagodzić skutki zmian klimatu**. Rolnictwo już dostosowuje się do skutków zmian klimatu, a emisje gazów cieplarnianych z rolnictwa spadły o 24%¹⁷ w ciągu ostatnich 30 lat. Sektor leśny również odgrywa ważną rolę, gdyż pochłania ekwiwalent prawie 10%¹⁸ emisji gazów cieplarnianych w UE. **Ekosystemy leśne** mają kluczowe znaczenie dla obiegu węgla na świecie i są uznawane za rozległe i długotrwałe **pochłaniacze dwutlenku węgla**¹⁹. CO₂ wiązany w ramach fotosyntezy stanowi jeden z najważniejszych elementów obiegu węgla w przyrodzie, a lasy odgrywają zasadniczą rolę w tym procesie. Leśnictwo odpowiada za 32,6%²⁰ użytkowania gruntów w UE, dlatego też nie można zaprzeczyć roli tego sektora w dostosowywaniu się do zmian klimatu i łagodzeniu ich skutków. Spółdzielnie rolnicze od lat dążą do zwiększenia zrównoważoności rolnictwa, a dzięki odpowiedniemu wsparciu będą mogły osiągnąć więcej i szybciej w walce ze zmianami klimatu, które dotyczą wszystkich mieszkańców naszej planety, najbardziej jednak dotyczą rolników. Wiele spółdzielni rolno-spożywczych stało się prawdziwymi liderami gospodarki energetycznej i zarządzania emisjami gazów cieplarnianych. Już ograniczają emisje z gospodarstw, co prowadzi również do zmniejszenia kosztów. W ten sposób wzrasta rentowność gospodarstw, a spółdzielnie wspierają swoich właścicieli za pomocą długofalowych strategii promujących stosowanie rozwiązań o obiegu zamkniętym w całych łańcuchach wartości w rolnictwie, leśnictwie i przemyśle spożywczym.

¹⁶ http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC108394/jrc_report_utps_final.pdf

¹⁷ https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/climate-change/pdf/cop21-what-eu-agricultural-policy-does-for-climate_en.pdf

¹⁸ https://ec.europa.eu/clima/policies/forests_en

¹⁹ <https://ec.europa.eu/jrc/en/publication/eur-scientific-and-technical-research-reports/european-map-living-forest-biomass-and-carbon-stock-executive-report>

²⁰ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Land_use_statistics

- Słabe strony:

Rolnictwo jest bardzo wrażliwe na zmiany klimatu i ekstremalne zjawiska pogodowe ze względu na jego bliski związek z ziemią i sezonowość produkcji. Z danych Organizacji ds. Wyżywienia i Rolnictwa ONZ (FAO)²¹ wynika, że wahania cen na rynku światowym są coraz większe począwszy od 2005 r., a także że pozostaną one podstawowym problemem rolników w nadchodzących dziesięcioleciach. Coraz większa częstotliwość ekstremalnych zjawisk pogodowych wpływa na dostępność surowców i wody, a także sprawia, że łańcuch dostaw jest coraz mniej stabilny. Zmiany klimatu są faktem, a dostosowanie się do ich skutków będzie zależne od **odporności sektora**. Mimo że nadal prowadzone są badania naukowe, a społeczeństwo jest coraz bardziej świadome zmian klimatu, nadal brakuje nam opłacalnych rozwiązań odnoszących się do potrzeb rolników, które można by wprowadzić w gospodarstwie na szeroką skalę (ze względu na niewystarczającą technologię lub trudności z dostosowaniem ich do praktyk stosowanych w terenie). Zdolność rolników do reakcji na zmiany klimatu będzie zawsze zależna od ich sytuacji ekonomicznej. Jak podkreślono wyżej, sytuacja ekonomiczna rolników bardzo odbiega od ideału, a gdy dotkną ich skutki zmian klimatu jeszcze bardziej ograniczając ich dochody, zdolność rolników do dostosowywania się do zmian klimatu i do łagodzenia ich skutków będzie minimalna, co jest zrozumiałe. Brakuje również jednolitej metodyki rozliczania sekwestracji dwutlenku węgla i potencjału łagodzenia skutków zmian klimatu. Rolnicy i spółdzielnie rolnicze muszą poradzić sobie z brakiem pewności co do produkcji, energii, transportu i ubezpieczeń.

- Szanse:

Szanse związane z łagodzeniem skutków zmian klimatu i dostosowywaniem się do nich obejmują **innowacyjne metody**, jak rolnictwo precyzyjne, a także dalsze propagowanie przyjętych praktyk, jak np. gospodarka o obiegu zamkniętym. W tym kontekście można by jeszcze bardziej promować **ponowne wykorzystanie odpadów spożywczych** i produktów ubocznych produkcji rolnej. Należy zająć się marnotrawieniem żywności we wszystkich ogniwach łańcucha dostaw żywności, by ograniczyć straty. W samej UE rocznie powstaje ok. 88 mln ton²² odpadów spożywczych, co prowadzi do strat rzędu 143 mld euro. Koncepcja **biogospodarki** świetnie wpisuje się w tę sytuację. Kluczowe znaczenie we wzmocnieniu podejścia opartego na biogospodarce i w **ograniczeniu zależności od paliw kopalnych** ma promocja drewna będącego odnawialnym, rodzimym, naturalnym surowcem. Aby ograniczyć zależność od nieodnawialnych źródeł energii, trzeba podnieść rangę europejskiego sektora lasów i **przemysłu opartego na surowcach pochodzenia biologicznego**, gdyż są one źródłem rodzimych, neutralnych pod względem emisji dwutlenku węgla alternatyw dla materiałów wykonanych z surowców kopalnych. Inwestycje w badania naukowe i innowacje są niezbędne do dalszego rozwoju gospodarki opartej na surowcach pochodzenia biologicznego, by można było stworzyć nowe procesy i produkty lub udoskonalić te już istniejące. Badania naukowe i rozwój mogłyby być bardziej powiązane z praktykami stosowanymi w polu, co usprawniłoby rozprzestrzenianie innowacyjnych rozwiązań. Należy wspierać próby współpracy wśród rolników, tak by biogospodarka stała się domyślnym wyborem producentów pierwotnych, a także, by sektor stał się wydajniejszy i by korzystał ze wszelkich pojawiających się możliwości redukcji emisji i podejmowania działań w zakresie dostosowywania się do skutków zmian klimatu. Sektor mógłby również w większym stopniu wykorzystać zoptymalizowaną pod względem emisji gospodarkę leśną, która ma na celu wprowadzenie zrównoważonej gospodarki leśnej przy stopniowym usuwaniu drewna jako surowca.

- Zagrożenia:

²¹ <http://www.fao.org/docrep/meeting/025/md883E.pdf>

²² https://ec.europa.eu/food/safety/food_waste_en

Do zagrożeń należą **szybko postępujące zmiany klimatu**²³, które są powiązane z ekstremalnymi zjawiskami pogodowymi. **Zmieniający się rozkład** chorób często występujących w rolnictwie i ryzyko pojawienia się nowych chorób zaostrzają sytuację. Zmiany zachodzące w krajobrazie doprowadzą również do przetasowania warunków optymalnych dla różnych upraw. Oznacza to, że rolnicy będą musieli również dostosować główny trzon swojej produkcji, ze względu na nieodłączne cechy sektora rolnego. Surowsze obowiązki związane z dostosowywaniem się do zmian klimatu i łagodzeniem ich oraz rosnące ceny żywności mogą doprowadzić do **ucieczki emisji** poprzez sprowadzanie żywności z krajów o łagodniejszych normach środowiskowych. Gospodarstwa rolne i spółdzielnie mogą też utracić swoją zdolność kredytową wskutek narażenia na skutki zmian klimatu. **Zagrożenia finansowe wynikające ze zmian klimatu** pochodzą z wielu źródeł: zagrożenia fizyczne, ryzyko odpowiedzialności cywilnej (potencjalny wzrost ryzyka składania pozwów przez obywateli, organizacje i prawników skierowanych przeciw przedsiębiorstwom), zagrożenia przejściowe (pętla sprzężenia zwrotnego między polityką i technologią a preferencjami inwestorów)²⁴.

e) wspieranie zrównoważonego rozwoju i wydajnego gospodarowania zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba i powietrze;

- Mocne strony:

Jedną z mocnych stron sektora rolnego jest bliski związek rolników z przyrodą i ich zależność od niej. Faktycznie, rolnicy pracują na roli (bardzo często są jedynymi podmiotami na obszarach wiejskich mającymi tak bliski związek z ziemią) i to ona jest ich źródłem utrzymania, z definicji więc powinno się uznać, że dbają o zasoby naturalne bardziej od innych grup społecznych. Związek z naturą jest nieoderwanym atutem sektora. Dzięki swoim konkretnym cechom rolnictwo dysponuje również potencjałem **dostarczania dóbr publicznych**²⁵ związanych przede wszystkim ze środowiskiem. Europejskie rolnicze i leśne przedsiębiorstwa spółdzielcze, wraz ze swoimi członkami-rolnikami, każdego dnia przyczyniają się do osiągnięcia wszystkich z 17 celów zrównoważonego rozwoju ONZ w swoich społecznościach, w sposób włączający, skupiający się na ludziach. W UE obowiązują również **solidne ramy prawne** chroniące zasoby naturalne i zajmujące się zanieczyszczeniami, jak ramowa dyrektywa wodna, dyrektywa azotanowa i wiele innych. Egzekwowanie przestrzegania tych dyrektyw pomogło zmniejszyć zanieczyszczenie powietrza²⁶ oraz poprawić jakość wody dzięki jeszcze wydajniejszemu oczyszczaniu ścieków²⁷.

- Słabe strony:

Ze względu na fakt, że w rolnictwie wykorzystuje się zasoby naturalne, działalność rolnicza niezaprzeczalnie na nie wpływa i czasem trzeba znaleźć kompromis między ochroną zasobów naturalnych a rolnictwem. W niektórych przypadkach rolnictwo może wpłynąć na poziom erozji gleby, zanieczyszczenia w ciekach wodnych graniczących z użytkami rolnymi oraz na zanieczyszczenie powietrza wynikające ze stosowania pewnych praktyk rolnych. Stosowanie ciężkich maszyn może również zwiększyć zagęszczenie gleby.

- Szanse:

Można zbadać wiele możliwości związanych ze zrównoważonym zarządzaniem gruntami. Należą do nich: **integrowana ochrona roślin, praktyki poprawiające status**

²³ https://report.ipcc.ch/sr15/pdf/sr15_spm_final.pdf

²⁴ <https://www.fsb-tcfd.org/wp-content/uploads/2017/06/FINAL-TCFD-Report-062817.pdf>

²⁵ https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/external-studies/2009/public-goods/summary_en_fr.pdf

²⁶ http://ec.europa.eu/environment/air/pdf/clean_air_outlook_overview_report.pdf

²⁷ <https://www.eea.europa.eu/themes/water/european-waters/water-use-and-environmental-pressures/water-use-and-environmental-pressures>

wód powierzchniowych, środki zapobiegające erozji, gospodarka pozostałościami, gospodarka o obiegu zamkniętym, biogospodarka, lepsze ponowne wykorzystanie wody. Jest to również szansa na promocję rolnictwa ekologicznego, ekstensywnej hodowli i rolnictwa precyzyjnego. Należy także propagować wyniki badań naukowych i innowacyjne techniki ochrony zasobów naturalnych.

- Zagrożenia:

Zagrożenia obejmują **pogarszającą się jakość wody**²⁸, niedobór wody w pewnych częściach UE, wysokie **ryzyko erozji gleby**²⁹ oraz zanieczyszczenie powietrza, wyjąłowanie gleby, a co za tym idzie ograniczony dostęp do tych zasobów dla rolnictwa, spadające plony i zarobki. Przykładowo, erozja gleby dotyczy 12 mln ha gruntów, tj. 7,2% wszystkich użytków rolnych i prowadzi do spadku produktywności rzędu 1,25 mld €. Zanieczyszczenia powietrza, jak ozon w warstwie przyziemnej, uszkadzają uprawy i zmniejszają plony. Eutrofizacja i zakwaszenie wpływają na jakość gleby i wody. Mimo wysiłków na rzecz ograniczenia zanieczyszczenia powietrza z różnych źródeł (np. pył zawieszony na obszarach zabudowanych), limity zanieczyszczeń nadal są przekraczane w wielu częściach UE.

f) przyczynianie się do ochrony różnorodności biologicznej, wzmacnianie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazu;

- Mocne strony:

Jak zaznaczono wyżej, jednym z nieodłącznych atutów rolnictwa jest fakt, że rolnicy w swojej pracy są **blisko związani z ziemią**, krajobrazem i siedliskami. Dlatego też aktywnie starają się utrzymać różnorodność biologiczną i pewne tradycyjne gatunki rolne. Komisja Europejska stwierdziła, że od wieków rolnictwo pomaga w utrzymaniu wyjątkowego krajobrazu. Gospodarka gruntami w rolnictwie pozwoliła na powstanie szerokiego wachlarza krajobrazów i siedlisk, w tym mozaikowego krajobrazu leśno-polnego, obszarów podmokłych, rozległych pól i otwartej przestrzeni na terenach wiejskich³⁰. Faktycznie, pewne ekosystemy potrzebują aktywnej gospodarki gruntami. Pszczelarze, na przykład, pomagają utrzymać liczebność pszczół, ekstensywna hodowla chroni bogate użytki zielone na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania, a plantatorzy ryżu biorą udział w gospodarce obszarami podmokłymi. Należy zwrócić uwagę na fakt, że UE przyjęła **bardzo ambitne i surowe ramy prawne** obejmujące ochronę przyrody i różnorodności biologicznej, zwłaszcza w porównaniu do pozostałych części świata. Europejscy rolnicy naprawdę biorą pod uwagę skutki uboczne rolnictwa, dlatego też powinni stać się inspiracją dla reszty świata. W UE **obszary chronione są bardzo rozległe**. Ok. 18%³¹ wszystkich gruntów w UE jest objętych siecią NATURA 2000. Rolnictwo odgrywa kluczową rolę na tych obszarach, gdyż wiele siedlisk i gatunków chronionych dyrektywami siedliskową i ptasią zależy od praktyk rolnych lub jest z nimi powiązanych³².

- Słabe strony:

Jedną ze słabych stron sektora rolnego jest fakt, że poszczególne państwa członkowskie w odmienny sposób podchodzą do ochrony różnorodności biologicznej i występują w nich inne struktury. Państwa członkowskie przyjęły też **różne ambicje w zakresie różnorodności biologicznej**, a zakres współpracy między rolnikami i innymi zainteresowanymi stronami lub nawet wśród rolników jest zróżnicowany. Jak

²⁸ <https://www.eea.europa.eu/publications/state-of-water/>

²⁹ <https://ec.europa.eu/jrc/en/news/soil-erosion-costs-european-farmers-125-billion-year>

³⁰ https://ec.europa.eu/agriculture/envir_en

³¹ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Biodiversity_statistics

³²

<http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/FARMING%20FOR%20NATURA%202000-final%20guidance.pdf>

podkreślono powyżej, rolnicy uzyskują względnie **niskie dochody** za dodatkowe działania, które podejmują, co uniemożliwia im dodatkowe inwestycje w ochronę różnorodności biologicznej. Rynek **nie wynagradza rolników za dostarczanie dóbr publicznych**, dlatego też są oni uzależnieni od WPR i innych funduszy. W wielu przypadkach trudno jest zmierzyć skutki tych środków, a obowiązujące wskaźniki nie dotyczą wszystkich aspektów. Należy zwrócić uwagę na fakt, że **budżet WPR staje się coraz mniejszy**, a przez to coraz trudniej jest inwestować w ochronę różnorodności biologicznej. Jedną ze słabych stron aktualnej WPR jest fakt, że nie ma w niej możliwości wprowadzenia zachęt w filarze II, a przecież środki dostępne w ramach tego filaru są często ambitniejsze i lepiej ukierunkowane. Zakres zasobów genetycznych wykorzystywanych w rolnictwie też ulega uszczupleniu.

- Szanse:

Istnieją niezliczone możliwości ochrony różnorodności biologicznej. Wiele z tych praktyk już wprowadzono i okazuje się, że się sprawdzają. Teraz chodzi o **propagowanie przykładów najlepszych praktyk** i zapewnienie jak najszerszego stosowania tych środków. Można by w większym stopniu promować pewne podejścia jak rolnictwo o wysokiej wartości przyrodniczej, systemy rolno-leśne czy leśnictwo połączone z hodowlą zwierząt. Kolejną opcją jest zachęcanie do stosowania gatunków o znaczeniu marginalnym oraz tradycyjnych i lokalnych ras i upraw, głównie poprzez informowanie konsumentów o korzyściach jakie przynoszą i zwiększanie popytu na nie. Trzeba rozważyć popularyzowanie nowych metod zrównoważonej produkcji, takich jak nowe techniki hodowli czy nowe odmiany. Nowe techniki hodowli pozwolą rolnikom nie tylko zająć się różnorodnością biologiczną, a także zwiększyć swoją konkurencyjność, dostosować się do zmian klimatu i uprawiać czy hodować lepsze gatunki, wymagające mniejszej ilości środków produkcji roślin. Jedną z możliwości jest informowanie opinii publicznej o zaangażowaniu rolników w ochronę różnorodności biologicznej.

- Zagrożenia:

Zanikanie różnorodności biologicznej i utrata pewnych powszechnie występujących gatunków. Nadal spada liczba **pospolitych ptaków krajobrazu rolniczego**³³, aczkolwiek w wolniejszym tempie niż w przeszłości. Z dostępnych danych (mimo że nadal nie wszystkie informacje są zgłaszane) wynika, że zmniejsza się również liczba **dziko występujących owadów zapylających**³⁴. To samo dotyczy pewnych gatunków motyli³⁵. Rolnictwo w znacznym stopniu jest zależne od zapylania, sytuacja ta jest więc źródłem niepokoju. Niekontrolowane rozrastanie się zabudowy miejskiej prowadzi do utraty żyznych gruntów uprawnych, otwartych krajobrazów i pogorszenia się wielu usług ekosystemowych³⁶. Rolnictwo i jego związek z różnorodnością biologiczną padło ponadto ofiarą intensywnej, negatywnej kampanii, przez co w wielu przypadkach trudno jest promować korzyści, jakie rolnictwo wnosi do ochrony przyrody.

g) przyciąganie młodych rolników i ułatwianie rozwoju działalności gospodarczej na obszarach wiejskich;

- Mocne strony:

Niezaprzeczalną mocną stroną osób młodych zajmujących się rolnictwem jest ich dobre wykształcenie, **zdolność do innowacji** oraz otwartość na wymianę wiedzy i naukę. Cechy te stanowią podstawę silnego ducha przedsiębiorczości. W obydwu filarach WPR istnieją środki wsparcia dla młodych rolników. Zwrócono również uwagę na konieczność wspierania ich również w przyszłości. Rolnictwo jest w znacznej mierze działalnością

³³ https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/cap-indicators/context/2016/c35_en.pdf

³⁴

http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/pollinators/documents/EU_pollinators_initiative_evidence_base.pdf

³⁵ <https://assets.vlinderstichting.nl/docs/93d67587-0a55-40f6-8cb0-050034e811b2.pdf>

³⁶ <https://www.eea.europa.eu/publications/urban-sprawl-in-europe>

rodzinną (prawie 97%³⁷ gospodarstw znajduje się w kategorii gospodarstw rodzinnych). Jest to mocny argument przemawiający za **przekazywaniem gospodarstw rodzinnych** młodszemu pokoleniu.

- **Słabe strony:**

Młodzi rolnicy mają trudności z uzyskaniem dostępu do środków produkcji po konkurencyjnych cenach. Ich modelem biznesowym w większym stopniu zagrażają wahania cen (zarówno środków produkcji jak i wytwarzanych produktów). Doświadczają również problemów z **uzyskaniem finansowania** z banków lub w ramach innych programów kredytowych. Potrzebują też szkoleń w zakresie umiejętności przedsiębiorczych i zarządzania ryzykiem. **Struktura wiekowa** w sektorze nie sprzyja zaangażowaniu młodych osób. Jedynie 11%³⁸ wszystkich rolników ma mniej niż 40 lat; 32% rolników jest w wieku 40-54 lat; ci w przedziale wiekowym 55-64 stanowią 25% wszystkich rolników; a rolnicy powyżej 65 roku życia to 32% populacji w sektorze. Jak wspomniano wyżej, zarobki w sektorze są względnie niewielkie, co nie zachęca młodych do wyboru tego zawodu. Co więcej, często uważa się, że **jakość życia na obszarach wiejskich jest niższa**. Głównym narzędziem wsparcia w ramach WPR jest środek zakładania przedsiębiorstw wiejskich w filarze II, jednak zainteresowanie tym narzędziem znacznie **przekracza możliwości wsparcia** w wielu państwach członkowskich. Obecnie wsparcie to nie jest jasno zdefiniowane i nie przyczynia się do rozwiązania głównego problemu w wystarczającym stopniu. Dostęp do wsparcia publicznego wiąże się również z długimi procedurami administracyjnymi, co zniechęca wielu wnioskodawców. Rolnictwo jest sektorem wymagającym dużego kapitału, co jest problematyczne dla młodych rolników, którzy nie mieli jeszcze możliwości jego zbudowania.

- **Szanse:**

Aby poradzić sobie z problemem dostępu do ziemi potrzeba nowych zachęt dla starszych rolników do przekazywania swoich gospodarstw młodszymi. **Dostęp do ziemi** jest ponadto obwarowany przepisami krajowymi w każdym państwie członkowskim, należy więc zająć się tą kwestią na tym poziomie tworząc zachęty oraz wprowadzając odpowiednie przepisy podatkowe. Świeże wsparcie mogłoby wzmocnić nowe innowacyjne inicjatywy wspierające osoby po raz pierwszy podejmujące działalność rolniczą. WPR powinna w **większym stopniu skupić się na dodatkowych barierach**, takich jak dostęp do kapitału, brak umiejętności biznesowych i niewystarczające plany w zakresie dziedziczenia gospodarstw. Należy zbadać możliwość synergii między różnymi funduszami i zharmonizować podejście do zastępowalności pokoleń w różnych funduszach, np. szkolenia zawodowe w ramach Erasmus+. Dobrze by było zróżnicować wsparcie dla młodych rolników i nowych adeptów rolnictwa. W celu zwiększenia popularności sektora trzeba poprawić jego wizerunek, mówiąc o korzyściach, jakie przynosi rolnictwo życiu na obszarach wiejskich i możliwościach dla młodych.

- **Zagrożenia:**

Jednym z zagrożeń jest ciągły spadek liczby młodych rolników, a co za tym idzie, coraz wyższy średni wiek rolników. Stwierdzono, że **dostęp do ziemi** stanowi największą barierę dla osób podejmujących działalność rolniczą, ze względu na ograniczoną ilość wysokiej jakości gruntów, ceny ziemi, wpływ płatności bezpośrednich WPR oraz reform legislacyjnych. **Przepisy w zakresie opodatkowania gruntów** uniemożliwiają proste dziedziczenie gospodarstw rodzinnych w pewnych państwach członkowskich. Często młodym rolnikom odmawia się kredytów i pożyczek ze względu na fakt, że nowe gospodarstwa rolne są postrzegane jako przedsiębiorstwa wysokiego ryzyka (z niedawnej

³⁷ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Agriculture_statistics_-_family_farming_in_the_EU

³⁸ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20180719-1?inheritRedirect=true>

ankiety fi-compass wynika, że polityka ta dotyka 18,7% młodych rolników). Spadek liczby ludności na obszarach wiejskich może doprowadzić do wzmożonej samotności wśród rolników, co umocniłoby opinie dotyczące niskiej jakości życia. W przypadku spółdzielni wyzwania są dwojakie, ponieważ z jednej strony ich istnienie zależy od działalności ich członków, a z drugiej strony, tworzenie i sukces tych projektów opartych na współpracy zależy od aktywnego udziału rolników-członków w zarządzaniu przedsiębiorstwem.

h) promowanie zatrudnienia, wzrostu, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, w tym biogospodarki i zrównoważonego leśnictwa;

- **Mocne strony:**

Rolnictwo jest źródłem wielu możliwości zatrudnienia i różnicowania działalności gospodarczej na obszarach wiejskich. Agroturystyka, przemysł oparty na surowcach pochodzenia biologicznego, wytwarzanie energii ze źródeł odnawialnych oraz sprzedaż bezpośrednia mogą stanowić element dywersyfikacji. W UE tendencja do różnicowania działalności jest uwidaczniona, gdyż zgodnie z danymi z 2010 r. jedna trzecia gospodarstw zdywersyfikowała swoją działalność, a prawie 80% rolników³⁹ poświęca więcej czasu działalności pozarolniczej. Dodatkowo, obecnie w sektorze rolno-spożywczym zatrudnienie znajduje blisko 44 mln osób. WPR wspiera to urozmaicenie oraz rozwój przedsiębiorstw wiejskich głównie poprzez środki filaru II. Rolnicy mogą także skorzystać z innych funduszy, np. z funduszu spójności. Fundusze rozwoju obszarów wiejskich są bez wątpienia głównym źródłem unijnego wsparcia finansowego, które pozwala właścicielom lasów i ich spółdzielniom zwiększyć swoją konkurencyjność w ramach zrównoważonego rozwoju. Spółdzielnie rolnicze są najlepiej dostosowane do wspierania rolników w tworzeniu nowych źródeł dochodów oraz możliwości wzrostu i zatrudnienia. Nawet podczas kryzysu stopa zatrudnienia na obszarach wiejskich rosła, co umacniało pozycję kobiet i mężczyzn na obszarach wiejskich.

- **Słabe strony:**

Jedną ze słabych stron rolnictwa jest fakt, że jest ono działalnością **sezonową**, zależną od warunków meteorologicznych. W związku z tym część siły roboczej to pracownicy sezonowi. Są to głównie niewykwalifikowani migranci z UE i z krajów trzecich. **Starzejąca się ludność i wyludnienie obszarów wiejskich** też utrudniają kierownikom gospodarstw znalezienie pracowników. Ponadto istnieją przypadki wyzysku, nadużywania praw i handlu ludźmi, którym należy się zająć, ponieważ działania te są nielegalne, powodują dumping społeczny i stanowią nieuczciwą konkurencję. W sektorze rolnym **dominują mężczyźni**. Jedynie 30%⁴⁰ kierowników gospodarstw w UE to kobiety. Kobiety prowadzą mniejsze gospodarstwa, mają mniejszą produkcję i doświadczają większych trudności w dostępie do kredytów⁴¹, finansowania, szkoleń zawodowych i usług doradczych. **Brak infrastruktury publicznej** (jak opieka nad dziećmi i osobami starszymi, szkoły i placówki służby zdrowia) utrudnia kobietom wejście na rynek pracy⁴². Przeszkody te stawiają je w niekorzystnej sytuacji względem mężczyzn.

39

[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/581978/EPRS_BRI\(2016\)581978_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/581978/EPRS_BRI(2016)581978_EN.pdf)

⁴⁰ https://ec.europa.eu/info/news/future-cap-where-are-all-women_en

⁴¹ https://ec.europa.eu/growth/smes/promoting-entrepreneurship/we-work-for/women_en

42

[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/536466/IPOL_STU\(2015\)536466_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/536466/IPOL_STU(2015)536466_EN.pdf)

- Szanse:

Istnieje wiele możliwości lokalnego rozwoju. Powinniśmy skupić się na **synergii między funduszami** oraz na sposobach wspierania lokalnego rozwoju za pomocą różnych narzędzi. W tym kontekście należy również w dalszym ciągu wzmacniać i wspierać istniejące środki w ramach WPR, takie jak promowanie biogospodarki, poprawa **dostępu do podstawowych usług na obszarach wiejskich**, zwiększenie zasięgu sieci szerokopasmowych, promowanie dywersyfikacji usług rolnych, opracowanie strategii na rzecz **inteligentnych wsi** oraz poprawa dostępu do technologii i cyfryzacji. Możliwości jest wiele. Jeśli chodzi o zatrudnienie, **bardziej elastyczne warunki pracy** i mniej biurokratyczne procedury rekrutacyjne ułatwiłyby przestrzeganie przepisów, inspekcje pracy i promowały dobre praktyki. Podnoszenie kwalifikacji i poziomu **kształcenia zawodowego** jest konieczne w celu promowania zatrudnienia w rolnictwie i poprawy wydajności. Sektor rolny musi wykorzystać dostępne fundusze UE na szkolenia i edukację, by doprowadzić do jego modernizacji. Prawie 50% mieszkańców obszarów wiejskich to kobiety. Należy uznać ich wkład w rozwój sektora, a uwzględnianie **problematyki płci** we wszystkich politykach UE wspierałoby równe szanse w społeczeństwie UE.

- Zagrożenia:

Zagrożenia te są bardzo ściśle związane z nieodłączną cechą sektora rolnego, jaką jest działalność na obszarach wiejskich. Jak już podkreślono powyżej, obszary wiejskie w wielu przypadkach pozostają w tyle za miastami jeśli chodzi o infrastrukturę, transport i komunikację, podstawowe usługi i zasięg sieci szerokopasmowych. Te cechy, jak również fakt, że obecnie panuje tendencja do wyludniania się obszarów wiejskich i koncentracji zatrudnienia w miastach, utrudniają promowanie osiedlania się na obszarach wiejskich i podtrzymywanie działalności gospodarczej. **Zniknięcie tradycyjnych praktyk zarządzania** i modelu rolnictwa rodzinnego w niektórych częściach UE jest również bez wątpienia jednym z zagrożeń. Jest to źródłem obciążeń dla rolników i ich przedsiębiorstw. Rolnictwo jest w rzeczy samej sektorem, w którym najczęściej popełniane są samobójstwa⁴³.

i) poprawa reakcji rolnictwa UE na potrzeby społeczne dotyczące żywności i zdrowia, w tym bezpiecznej, bogatej w składniki odżywcze i zrównoważonej żywności, zapobiegania marnotrawieniu żywności, jak również dobrostanu zwierząt.

- Mocne strony:

Najmocniejszą stroną rolnictwa UE jest fakt, że rolnicy już dostarczają bezpieczną i pożywną żywność oraz muszą przestrzegać bardzo wysokich standardów w zakresie zdrowia i dobrostanu zwierząt. Ramy prawne już istnieją i są egzekwowane poprzez kontrole i sankcje. Konsumenci coraz bardziej interesują się sposobem produkcji żywności. Dodatkowo, spółdzielnie rolnicze najszybciej dostosowują się do trendów żywieniowych kreowanych przez konsumentów. Dzięki współpracy z klientami i silnym powiązaniom z rolnikami-członkami, spółdzielnie przyczyniają się do wprowadzania rozwiązań mających na celu poprawę zdrowia, warunków życia i zrównoważoną produkcję żywności. Zasada ostrożności, gwarantowana przez ramy prawne ogólnego prawa żywnościowego, przyczyniła się do opracowania najwyższych na świecie norm bezpieczeństwa żywności, które są ściśle przestrzegane przez producentów pierwotnych. Rolnictwo jest jednym z kluczowych elementów rozwiązania kwestii marnotrawienia żywności. Ponowne wprowadzanie materii organicznej z każdego ogniwa łańcucha żywnościowego do gleby pomaga ją wzbogacić i ograniczyć emisje gazów cieplarnianych. Ponadto technologia wytwarzania biogazu i produktów pofermentacyjnych przyczynia się do produkcji czystej energii i nawozów biologicznych.

- Słabe strony:

⁴³ <https://www.francebleu.fr/infos/societe/le-suicide-des-agriculteurs-en-chiffres-1517491824>

Za słabość można uznać powolne tempo reakcji rolnictwa i **niską zdolność adaptacji** do zmieniających się potrzeb konsumentów. Ze względu na strukturę sektora rolnikom w wielu przypadkach trudno jest szybko dostosować produkcję i praktyki do pojawiających się potrzeb i wymagań. Kolejną słabością jest negatywny wizerunek rolnictwa vis a vis przestrzegania niektórych norm. Może to również wynikać z faktu, że bardzo surowe wymogi dotyczące standardów żywności nie są w pełni reklamowane i nagłaśniane. Wiąże się to również z często ograniczonym budżetem na promocję i brakiem czasu rolników. Mimo że rolnicy dokładnie przestrzegają unijnych wymogów bezpieczeństwa, muszą stawić czoła **rosnącej konkurencji ze strony państw trzecich**, w których produkcja żywności nie spełnia tych samych norm w zakresie poszanowania środowiska, dobrostanu zwierząt i zdrowia roślin. Obywatele muszą mieć świadomość pośrednich korzyści, jakie rolnictwo UE przynosi środowisku naturalnemu i procesom produkcyjnym.

- Szanse:

Pojawienie się, tworzenie i **rozwój nowych rynków i produktów** stanowią szansę. W istocie, ze względu na poważnie zmieniające się potrzeby konsumentów, istnieje wiele możliwości ekspansji i dywersyfikacji produktów. Należy zachęcać rolników do promowania swoich produktów za pośrednictwem mediów społecznościowych i różnych aplikacji. Technologia i innowacyjne podejścia (takie jak nowe techniki hodowli) odegrają istotną rolę w poprawie bezpieczeństwa żywności, jak również w osiąganiu procesów produkcyjnych o mniejszym wpływie na środowisko. Rolnikom należy udostępnić odpowiednie, skuteczne, przystępne cenowo narzędzia, by mogli ograniczyć zagrożenia dla zdrowia roślin i zwierząt oraz zmniejszyć straty żywnościowe powodowane przez szkodniki, choroby i zmianę klimatu.

- Zagrożenia:

Rolnictwu zagraża niechęć społeczeństwa do wynagradzania rolników za ich dodatkowe wysiłki na rzecz dostarczania dóbr publicznych i zaspokajania potrzeb konsumentów. W istocie, mimo że rolnicy przestrzegają wszystkich norm, konsumenci niechętnie wynagradzają to w kategoriach pieniężnych i rzadko płacą cenę, która wykracza poza ceny produkcji. Rolnictwu UE i jego wysokim standardom żywności zagrażają również **imitacje produktów i oszustwa**. Rozpowszechnianie fałszywych wiadomości i negatywny, ogólny wizerunek sektora rolnego również nie ułatwiają sprawy. Dzisiejszy stresujący i szybki tryb życia nie zapewnia wystarczająco dużo czasu na przygotowanie posiłków w domu ani nie pozwala konsumentom cieszyć się zróżnicowaną dietą opartą na świeżych produktach. Tendencje konsumpcyjne zmierzające w kierunku żywności przetworzonej i wysoko przetworzonej oraz niedrogich produktów zawierających „puste kalorie” przyczyniają się do wzrostu liczby przypadków niedożywienia, otyłości i chorób niezakaźnych⁴⁴.

⁴⁴ <https://www.bmj.com/content/364/bmj.l296>

Ocena potrzeb

Zgodnie z analizą SWOT, główne priorytety w ramach każdego celu szczegółowego powinny być następujące:

a) wspieranie godziwych dochodów gospodarstw rolnych i ich odporności w całej Unii w celu zwiększenia bezpieczeństwa żywnościowego;

- Poprawa dochodów z działalności rolniczej w porównaniu z resztą gospodarki;
- Zwiększenie samowystarczalności niektórych kluczowych sektorów produkcji rolnej;
- Dalsze dostarczanie obywatelom UE żywności po przystępnych cenach oraz zapobieganie ubóstwu żywnościowemu;
- Zwiększenie odporności sektora rolnego.

b) zwiększenie zorientowania na rynek i konkurencyjności, w tym większe ukierunkowanie na badania naukowe, technologię i cyfryzację;

- Poprawa dostępu rolników do technologii, w tym dostępu do łączy szerokopasmowych;
- Wzmocnienie współpracy między naukowcami i rolnikami oraz zwiększenie dostępności wyników badań dla rolników;
- Zwiększenie konkurencyjności rolników poprzez promocję i budowanie marek.

c) poprawa pozycji rolników w łańcuchu wartości;

- Promowanie zakładania spółdzielni rolniczych;
- Promowanie krótkich łańcuchów dostaw i sprzedaży bezpośredniej.

d) przyczynianie się do łagodzenia zmiany klimatu i przystosowywania się do niej, a także wykorzystanie zrównoważonej energii;

- Promowanie innowacyjnych podejść w celu dostosowania się do zmian klimatu i łagodzenia ich skutków;
- Promowanie podejścia opartego na gospodarce o obiegu zamkniętym i zmniejszenie ilości odpadów żywnościowych;
- Promowanie składowania dwutlenku węgla i biotopów obniżających zawartość dwutlenku węgla, przede wszystkim w ekosystemach leśnych;
- Promowanie wykorzystania odnawialnych i zrównoważonych źródeł energii.

e) wspieranie zrównoważonego rozwoju i wydajnego gospodarowania zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba i powietrze;

- Promowanie bardziej zrównoważonego zarządzania gospodarstwami;
- Zwiększenie wydajnej gospodarki zasobami naturalnymi i ograniczenie negatywnego wpływu rolnictwa.

f) przyczynianie się do ochrony różnorodności biologicznej, wzmacnianie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazu;

- Promowanie lepszej ochrony różnorodności biologicznej;
- Wzmocnienie usług ekosystemowych, w szczególności pochodzących z ekosystemów leśnych;
- Promowanie tradycyjnych praktyk zarządzania i utrzymanie krajobrazu europejskiego.

g) przyciąganie młodych rolników i ułatwianie rozwoju działalności gospodarczej na obszarach wiejskich;

- Przewyciężenie barier, z jakimi borykają się młodzi rolnicy, aby wejść do sektora rolnego poprzez umożliwienie im uzyskania dostępu do ziemi, kredytów, a także edukacji i szkoleń;

- Stworzenie możliwości utrzymania działalności gospodarczej przez młodych rolników.

h) promowanie zatrudnienia, wzrostu, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, w tym biogospodarki i zrównoważonego leśnictwa;

- Promowanie rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich i usprawnienie wpływu różnych funduszy;
- Zwalczanie barier, na jakie napotykają kobiety wchodzące do sektora rolnego i zbadanie ich możliwości biznesowych;
- Wzbogacenie szkoleń i wymiany wiedzy w celu promowania zatrudnienia w rolnictwie i tworzenia nowych możliwości biznesowych;
- Poprawa infrastruktury i dostępu do podstawowych usług na obszarach wiejskich;
- Promowanie zróżnicowania działalności rolniczej, z uwzględnieniem biogospodarki.

i) poprawa reakcji rolnictwa UE na potrzeby społeczne dotyczące żywności i zdrowia, w tym bezpiecznej, bogatej w składniki odżywcze i zrównoważonej żywności, zapobiegania marnotrawieniu żywności, jak również dobrostanu zwierząt.

- Zwiększenie reklamy produktów rolnych i dóbr publicznych dostarczanych przez rolnictwo;
- Promowanie zaspokajania potrzeb społecznych i reagowania na zmieniające się rynki.

Strategia interwencji

Strategia interwencji określa cele, które powinien osiągnąć plan strategiczny WPR. Postępy w dążeniu do celów będą badane za pomocą wskaźników rezultatu. Interwencje zaplanowane w ramach każdego celu prowadzą do jego osiągnięcia. Interwencje mogą być objęte następującymi rodzajami interwencji:

Rodzaje interwencji w formie płatności bezpośrednich

- podstawowe wsparcie dochodu do celów stabilności (BISS);
- uzupełniające redystrybucyjne wsparcie dochodu do celów stabilności;
- uzupełniające wsparcie dochodu dla młodych rolników;
- systemy na rzecz klimatu i środowiska (ekoprogramy);
- wsparcie związane z produkcją.

Sektory objęte specjalnymi rodzajami interwencji

- warzywa i owoce;
- pszczelarstwo;
- wino;
- chmiel;
- oliwa z oliwek i oliwki stołowe;
- inne sektory - ryż, len i konopie.

Rodzaje interwencji związane z rozwojem obszarów wiejskich

- zobowiązania środowiskowe, klimatyczne i inne zobowiązania w dziedzinie zarządzania;
- ograniczenia naturalne lub inne ograniczenia specyficzne dla obszaru;
- niekorzystne warunki specyficzne dla obszaru wynikające z określonych obowiązkowych wymogów;
- inwestycje;
- rozpoczęcie działalności przez młodych rolników i zakładanie przedsiębiorstw wiejskich;
- narzędzia zarządzania ryzykiem;

Konkretne cele ogólne, cele szczegółowe i interwencje

Cel ogólny:

Sprzyjanie dzieleniu się wiedzą, innowacji i cyfryzacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich, a także zachęcanie do ich wykorzystywania

Cel szczegółowy: Podniesienie jakości i zwiększenie dostępu do usług doradczych

Wskaźnik: R.1 Zwiększenie efektywności dzięki wiedzy i innowacjom

- **Interwencja: Szkolenia dla doradców**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - wymiana wiedzy i informowanie

Cel szczegółowy: Zacieśnienie związku między badaniami naukowymi, innowacjami i rolnikami, przy wsparciu sieci obszarów wiejskich

Wskaźnik: R.2 Łączenie systemów doradztwa i wiedzy

- **Interwencja: Grupy dyskusyjne dla rolników i naukowców**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - wymiana wiedzy i informowanie
- **Interwencja: Spotęgowanie innowacyjności w rolnictwie/EPI-Agri**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - wymiana wiedzy i informowanie

Cel szczegółowy: Zwiększenie wykorzystania innowacyjnych rozwiązań i technologii w rolnictwie

Wskaźnik: R.3 Cyfryzacja rolnictwa

- **Interwencja: Krótkoterminowa wymiana zdań między rolnikami**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - wymiana wiedzy i informowanie

a) wspieranie godziwych dochodów gospodarstw rolnych i ich odporności w całej Unii w celu zwiększenia bezpieczeństwa żywnościowego;

Powiązane cele w sektorze warzyw i owoców:

- a) planowanie produkcji, dostosowanie produkcji do popytu, zwłaszcza pod względem jakości i ilości, optymalizacja kosztów produkcji i zwrotów z inwestycji oraz stabilizowanie cen producenta; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. a), b), c) oraz i);
- b) koncentracja podaży i wprowadzanie do obrotu produktów w sektorze owoców i warzyw, w tym za pomocą marketingu bezpośredniego; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. a) i c)
- c) badania i rozwój w zakresie zrównoważonych metod produkcji, m.in. odporności na agrofagi, innowacyjnych praktyk zwiększających konkurencyjność gospodarczą i wspierających rozwój rynków; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. a), c) oraz i);
- i) zapobieganie sytuacjom kryzysowym i zarządzanie ryzykiem w celu unikania kryzysów i postępowania w sytuacjach kryzysowych na rynkach owoców i warzyw; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. a), b) i c).

Powiązane cele w sektorze wina:

- b) poprawa wyników unijnych przedsiębiorstw winiarskich oraz ich lepsze dostosowanie do popytu na rynku, a także zwiększenie ich konkurencyjności w odniesieniu do produkcji i wprowadzania do obrotu produktów sektora wina, w tym oszczędności energii, ogólnej efektywności energetycznej oraz zrównoważonych procesów; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. a)–e), lit. g) i h)
- c) przyczynianie się do przywrócenia równowagi między podażą a popytem na unijnym rynku wina w celu zapobieżenia kryzysom rynkowym; cel ten odnosi się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. a);
- d) przyczynianie się do ochrony dochodów unijnych producentów wina, w przypadku gdy ponoszą straty w następstwie klęsk żywiołowych i niekorzystnych zjawisk klimatycznych oraz straty spowodowane przez zwierzęta, choroby lub inwazje agrofagów; cel ten odnosi się do celu określonego w art. 6 ust. 1 lit. a);
- e) zwiększenie zbywalności i konkurencyjności unijnych produktów sektora wina, w szczególności przez rozwój innowacyjnych produktów, procesów i technologii oraz przez podnoszenie wartości na każdym etapie łańcucha dostaw, włączając w to element transferu wiedzy; cel ten odnosi się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. a), b), c), e) oraz i);
- i) przyczynianie się do zwiększenia odporności producentów na wahania rynkowe; cel ten odnosi się do celów określonych w art. 6 ust. 1 lit. a).

Powiązane cele w sektorze chmielu:

- a) planowanie produkcji, dostosowywanie produkcji do popytu, w szczególności pod względem jakości i ilości; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. a), b) i c);
- b) koncentracja podaży i wprowadzanie do obrotu produktów w sektorze chmielu, w tym za pomocą marketingu bezpośredniego; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. a) i c);
- c) optymalizacja kosztów produkcji i zwrotów z inwestycji służących spełnieniu norm ochrony środowiska oraz stabilizowanie cen producenta; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. a) i c);
- d) badania i rozwój w zakresie zrównoważonych metod produkcji, m.in. odporności na agrofagi, innowacyjnych praktyk zwiększających konkurencyjność gospodarczą i wspierających rozwój rynków; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. a), c) oraz i);

Powiązane cele w sektorze oliwy z oliwek i oliwek stołowych:

a) wzmocnienie organizacji i zarządzania produkcją oliwy z oliwek i oliwek stołowych; cel ten odnosi się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. a) i b);

e) badania i rozwój w zakresie zrównoważonych metod produkcji, m.in. odporności na agrofagi, innowacyjnych praktyk zwiększających konkurencyjność gospodarczą i wspierających rozwój rynków; cel ten odnosi się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. a), c) oraz i);

Niedopuszczalne rodzaje interwencji: Ekoprogramy

Cel szczegółowy: Poprawa dochodów z działalności rolniczej w porównaniu z resztą gospodarki

Wskaźnik: R.4 Uzależnienie wsparcia dochodu od stosowania norm i dobrych praktyk

- **Interwencja: Podstawowe wsparcie dochodu**
- **Rodzaj interwencji:** Płatności bezpośrednie

Cel szczegółowy: Poprawa wsparcia dla gospodarstw rolnych mniejszych niż przeciętne

Wskaźnik: R.6 Redystrybucja na rzecz mniejszych gospodarstw

- **Interwencja: Uzupełniająca płatności podlegające redystrybucji**
- **Rodzaj interwencji:** Płatności bezpośrednie

Cel szczegółowy: Poprawa odporności sektora rolnego

Wskaźnik: R.5 Zarządzanie ryzykiem

- **Interwencja: Fundusze wspólnego inwestowania**
- **Rodzaj interwencji:** Sektory objęte specjalnymi rodzajami interwencji - wino
- **Interwencja: Ubezpieczenie zbiorów**
- **Rodzaj interwencji:** Sektory objęte specjalnymi rodzajami interwencji - wino
- **Interwencja: Narzędzia stabilizacji dochodów**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - narzędzia zarządzania ryzykiem
- **Interwencja: Fundusze wspólnego inwestowania**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - narzędzia zarządzania ryzykiem

- **Interwencja: Zwalczanie inwazji pasożytów pszczół**
- **Rodzaj interwencji:** Sektory objęte specjalnymi rodzajami interwencji - pszczelarstwo

Cel szczegółowy: Zwiększenie wsparcia dla gospodarstw na obszarach o szczególnych potrzebach

Wskaźnik: R.7 Zwiększenie wsparcia dla gospodarstw na obszarach o szczególnych potrzebach

- **Interwencja: Dodatki wyrównawcze** (jeden środek dla trzech kategorii obszarów o ograniczeniach naturalnych)
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - ograniczenia naturalne lub inne ograniczenia specyficzne dla obszaru;

b) zwiększenie zorientowania na rynek i konkurencyjności, w tym większe ukierunkowanie na badania naukowe, technologię i cyfryzację;

Powiązane cele w sektorze warzyw i owoców:

- a) planowanie produkcji, dostosowanie produkcji do popytu, zwłaszcza pod względem jakości i ilości, optymalizacja kosztów produkcji i zwrotów z inwestycji oraz stabilizowanie cen producenta; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. a), b), c) oraz i);
- f) podwyższenie wartości handlowej i jakości produktów, w tym poprawa jakości produktów i promowanie produktów z chronioną nazwą pochodzenia, chronionym oznaczeniem geograficznym lub objętych krajowymi systemami jakości; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. b);
- g) promocja i marketing produktów sektora owoców i warzyw, świeżych lub przetworzonych; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. b) i c);
- i) zapobieganie sytuacjom kryzysowym i zarządzanie ryzykiem w celu unikania kryzysów i postępowania w sytuacjach kryzysowych na rynkach owoców i warzyw; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. a), b) i c).

Powiązane cele w sektorze wina:

- a) zwiększenie konkurencyjności unijnych producentów wina, w tym przyczynianie się do usprawnienia zrównoważonych systemów produkcji i zmniejszenia wpływu unijnego sektora wina na środowisko; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. b), f) i h);
- e) zwiększenie zbywalności i konkurencyjności unijnych produktów sektora wina, w szczególności przez rozwój innowacyjnych produktów, procesów i technologii oraz przez podnoszenie wartości na każdym etapie łańcucha dostaw, włączając w to element transferu wiedzy; cel ten odnosi się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. a), b), c), e) oraz i);
- g) przyczynianie się do zwiększenia wiedzy konsumentów o odpowiedzialnej konsumpcji wina oraz o unijnych systemach jakości w odniesieniu do wina; cel ten odnosi się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. b) oraz i);
- h) zwiększenie konkurencyjności unijnych produktów sektora wina w krajach trzecich; cel

Powiązane cele w sektorze chmielu:

a) planowanie produkcji, dostosowywanie produkcji do popytu, w szczególności pod względem jakości i ilości; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. a), b) i c);

Powiązane cele w sektorze oliwy z oliwek i oliwek stołowych:

a) wzmocnienie organizacji i zarządzania produkcją oliwy z oliwek i oliwek stołowych; cel ten odnosi się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. a) i b);

Niedopuszczalne rodzaje interwencji: ekoprogramy

Cel szczegółowy: Zwiększenie konkurencyjności sektora rolnego

Wskaźnik: R.8 Ukierunkowanie na gospodarstwa rolne w sektorach doświadczających trudności

- **Interwencja: Dobrowolne wsparcie związane z produkcją**
- **Rodzaj interwencji:** Płatności bezpośrednie

- **Interwencja: Promocja**
- **Rodzaj interwencji:** Sektory objęte specjalnymi rodzajami interwencji - wino

- **Interwencja: Promocja**
- **Rodzaj interwencji:** Sektory objęte specjalnymi rodzajami interwencji - oliwa z oliwek

Cel szczegółowy: Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych i innowacji w sektorze rolnym.

Wskaźnik: R.9 Modernizacja gospodarstw rolnych

- **Interwencja: Inwestycje**
- **Rodzaj interwencji:** Sektory objęte specjalnymi rodzajami interwencji - wino

- **Interwencja: Strukturyzacja sektora**
- **Rodzaj interwencji:** Sektory objęte specjalnymi rodzajami interwencji - oliwa z oliwek

c) poprawa pozycji rolników w łańcuchu wartości;

Powiązane cele w sektorze warzyw i owoców:

- a) planowanie produkcji, dostosowanie produkcji do popytu, zwłaszcza pod względem jakości i ilości, optymalizacja kosztów produkcji i zwrotów z inwestycji oraz stabilizowanie cen producenta; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. a), b), c) oraz i);
- b) koncentracja podaży i wprowadzanie do obrotu produktów w sektorze owoców i warzyw, w tym za pomocą marketingu bezpośredniego; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. a) i c)
- c) badania i rozwój w zakresie zrównoważonych metod produkcji, m.in. odporności na agrofagi, innowacyjnych praktyk zwiększających konkurencyjność gospodarczą i wspierających rozwój rynków; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. a), c) oraz i);
- g) promocja i marketing produktów sektora owoców i warzyw, świeżych lub przetworzonych; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. b) i c);
- i) zapobieganie sytuacjom kryzysowym i zarządzanie ryzykiem w celu unikania kryzysów i postępowania w sytuacjach kryzysowych na rynkach owoców i warzyw; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. a), b) i c).

Powiązane cele w sektorze wina:

- a) zwiększenie konkurencyjności unijnych producentów wina, w tym przyczynianie się do usprawnienia zrównoważonych systemów produkcji i zmniejszenia wpływu unijnego sektora wina na środowisko; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. b), f) i h);
- b) poprawa wyników unijnych przedsiębiorstw winiarskich oraz ich lepsze dostosowanie do popytu na rynku, a także zwiększenie ich konkurencyjności w odniesieniu do produkcji i wprowadzania do obrotu produktów sektora wina, w tym oszczędności energii, ogólnej efektywności energetycznej oraz zrównoważonych procesów; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. a)–e), lit. g) i h)
- e) zwiększenie zbywalności i konkurencyjności unijnych produktów sektora wina, w szczególności przez rozwój innowacyjnych produktów, procesów i technologii oraz przez podnoszenie wartości na każdym etapie łańcucha dostaw, włączając w to element transferu wiedzy; cel ten odnosi się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. a) b) c) d) oraz i);

Powiązane cele w sektorze chmielu:

- a) planowanie produkcji, dostosowywanie produkcji do popytu, w szczególności pod względem jakości i ilości; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. a), b) i c);
- b) koncentracja podaży i wprowadzanie do obrotu produktów w sektorze chmielu, w tym za pomocą marketingu bezpośredniego; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. a) i c);
- c) optymalizacja kosztów produkcji i zwrotów z inwestycji służących spełnieniu norm ochrony środowiska oraz stabilizowanie cen producenta; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. a) i c);
- d) badania i rozwój w zakresie zrównoważonych metod produkcji, m.in. odporności na agrofagi, innowacyjnych praktyk zwiększających konkurencyjność gospodarczą i wspierających rozwój rynków; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. a), c) oraz i);

Powiązane cele w sektorze oliwy z oliwek i oliwek stołowych:

- b) poprawa średnio- i długoterminowej konkurencyjności sektora oliwy z oliwek i oliwek stołowych, zwłaszcza w drodze modernizacji; cel ten odnosi się do celu szczegółowego określonego w art. 6 ust. 1 lit. c);
- e) badania i rozwój w zakresie zrównoważonych metod produkcji, m.in. odporności na agrofagi, innowacyjnych praktyk zwiększających konkurencyjność gospodarczą i wspierających rozwój rynków; cel ten odnosi się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. a), c) oraz i);

Niedopuszczalne rodzaje interwencji: ekoprogramy

Cel szczegółowy: Upowszechnianie przywrócenia równowagi siły przetargowej w łańcuchu dostaw żywności

Wskaźnik: R.10 Lepsza organizacja łańcucha dostaw

- **Interwencja: Poprawa marketingu**
- **Rodzaj interwencji:** Sektory objęte specjalnymi rodzajami interwencji - warzywa i owoce

- **Interwencja: Przejrzystość/identyfikowalność**
- **Rodzaj interwencji:** Sektory objęte specjalnymi rodzajami interwencji - oliwa z oliwek

Cel szczegółowy: Rozszerzanie zasięgu spółdzielni i organizacji producentów

Wskaźnik: R.11 Koncentracja dostaw

- **Interwencja: Wiedza i planowanie produkcji**

- **Rodzaj interwencji:** Sektory objęte specjalnymi rodzajami interwencji - warzywa i owoce
- **Interwencja: Poprawa lub utrzymanie wysokiej jakości**
- **Rodzaj interwencji:** Sektory objęte specjalnymi rodzajami interwencji - warzywa i owoce

d) przyczynianie się do łagodzenia zmiany klimatu i przystosowywania się do niej, a także wykorzystanie zrównoważonej energii;

Powiązane cele w sektorze warzyw i owoców:

e) przyczynianie się do łagodzenia zmiany klimatu i przystosowywania się do niej, jak określono w art. 6 ust. 1 lit. d);

Powiązane cele w sektorze wina:

a) zwiększenie konkurencyjności unijnych producentów wina, w tym przyczynianie się do usprawnienia zrównoważonych systemów produkcji i zmniejszenia wpływu unijnego sektora wina na środowisko; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. b), f) i h);

b) poprawa wyników unijnych przedsiębiorstw winiarskich oraz ich lepsze dostosowanie do popytu na rynku, a także zwiększenie ich konkurencyjności w odniesieniu do produkcji i wprowadzania do obrotu produktów sektora wina, w tym oszczędności energii, ogólnej efektywności energetycznej oraz zrównoważonych procesów; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. a)–e), lit. g) i h)

f) wykorzystywanie produktów ubocznych produkcji wina do celów przemysłowych i energetycznych, przy zapewnieniu dobrej jakości wina z Unii oraz ochrony środowiska naturalnego; cel ten odnosi się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. d) i e);

Powiązane cele w sektorze chmielu:

f) przyczynianie się do łagodzenia zmiany klimatu i przystosowywania się do niej, jak określono w art. 6 ust. 1 lit. d).

Powiązane cele w sektorze oliwy z oliwek i oliwek stołowych:

c) zmniejszenie wpływu na środowisko oraz przyczynianie się do działania w dziedzinie klimatu w drodze uprawy oliwek; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. d)

Niedopuszczalne rodzaje interwencji: brak

Cel szczegółowy: Zachęcanie do stosowania praktyk łagodzących zmiany klimatu i pozwalających na dostosowanie się do nich

Wskaźnik: R.12 Przystosowanie się do zmiany klimatu

Interwencja:

- **Interwencja: Wykorzystanie narzędzi cyfrowych i inteligentnych maszyn w rolnictwie - rolnictwo precyzyjne**
- **Rodzaj interwencji:** Płatności bezpośrednie - ekoprogramy

- **Interwencja: Zarządzanie składnikami pokarmowymi i środkami ochrony roślin**
- **Rodzaj interwencji:** Płatności bezpośrednie - ekoprogramy

Cel szczegółowy: Ograniczenie emisji w sektorze zwierząt gospodarskich

Wskaźnik: R.13 Ograniczenie emisji w sektorze zwierząt gospodarskich

- **Interwencja: Stosowanie płynnego obornika z gospodarstw rolnych blisko powierzchni gleby**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - zobowiązania środowiskowe, klimatyczne i inne zobowiązania w dziedzinie zarządzania

Cel szczegółowy: Propagowanie praktyk mających na celu zwiększenie składowania dwutlenku węgla w sektorze rolnym i leśnym

Wskaźnik: R.14 Składowanie dwutlenku węgla w glebie i biomasie

- **Interwencja: System certyfikacji niskoemisyjnych praktyk rolniczych**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - zobowiązania środowiskowe, klimatyczne i inne zobowiązania w dziedzinie zarządzania

Cel szczegółowy: Zapobieganie porzucaniu gruntów poprzez zalesianie

Wskaźnik: R.17 Grunty zalesione:

Interwencja:

- **Interwencja: Zalesianie**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - zobowiązania środowiskowe, klimatyczne i inne zobowiązania w dziedzinie zarządzania

Cel szczegółowy: Zwiększenie wykorzystania i produkcji biomasy pochodzącej z rolnictwa i leśnictwa do wytwarzania zrównoważonej energii

Wskaźnik: R.15 Zielona energia pochodząca z rolnictwa i leśnictwa

- **Interwencja: Wsparcie dla odnawialnej energii wytwarzanej z biomateriałów**
- **Rodzaj interwencji:** Płatności bezpośrednie - ekoprogramy

Cel szczegółowy: Promowanie efektywnego wykorzystania energii w rolnictwie i oszczędności energii

Wskaźnik: R.16 Zwiększenie efektywności energetycznej

- **Interwencja: Porady dotyczące efektywności energetycznej**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - wymiana wiedzy i informowanie

e) wspieranie zrównoważonego rozwoju i wydajnego gospodarowania zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba i powietrze;

Powiązane cele w sektorze warzyw i owoców:

d) rozwój, wdrażanie i promocja metod produkcji przyjaznych dla środowiska naturalnego, racjonalnych ekologicznie praktyk uprawy i technik produkcji, zrównoważonego wykorzystania zasobów naturalnych, w szczególności ochrony wody, gleby, różnorodności biologicznej i innych zasobów naturalnych; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. e) i f);

Powiązane cele w sektorze wina:

a) zwiększenie konkurencyjności unijnych producentów wina, w tym przyczynianie się do usprawnienia zrównoważonych systemów produkcji i zmniejszenia wpływu unijnego sektora wina na środowisko; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. b), f) i h);

b) poprawa wyników unijnych przedsiębiorstw winiarskich oraz ich lepsze dostosowanie do popytu na rynku, a także zwiększenie ich konkurencyjności w odniesieniu do produkcji i wprowadzania do obrotu produktów sektora wina, w tym oszczędności energii, ogólnej efektywności energetycznej oraz zrównoważonych procesów; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. a)–e), lit. g) i h)

f) wykorzystywanie produktów ubocznych produkcji wina do celów przemysłowych i energetycznych, przy zapewnieniu dobrej jakości wina z Unii oraz ochrony środowiska naturalnego; cel ten odnosi się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. d) i e);

Powiązane cele w sektorze chmielu:

e) promocja, rozwój i wdrażanie metod produkcji przyjaznych dla środowiska naturalnego, racjonalnych ekologicznie praktyk uprawy i technik produkcji, zrównoważonego wykorzystania zasobów naturalnych, w szczególności ochrony wody, gleby i innych zasobów naturalnych; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. e) i f);

Powiązane cele w sektorze oliwy z oliwek i oliwek stołowych:

c) zmniejszenie wpływu na środowisko oraz przyczynianie się do działania w dziedzinie klimatu w drodze uprawy oliwek; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. d)

Niedopuszczalne rodzaje interwencji:

Cel szczegółowy: Poprawa ochrony jakości wody w zbiornikach wodnych

Wskaźnik: R.20 Ochrona jakości wody

- **Interwencja: Zapobiegawcza ochrona wód powierzchniowych na gruntach ornych**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - zobowiązania środowiskowe, klimatyczne i inne zobowiązania w dziedzinie zarządzania

- **Interwencja: Zapobiegawcza ochrona wód gruntowych**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - zobowiązania środowiskowe, klimatyczne i inne zobowiązania w dziedzinie zarządzania

- **Interwencja: Zarządzanie gruntami rolnymi, w szczególności tymi zagrożonymi ługowaniem**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - zobowiązania środowiskowe, klimatyczne i inne zobowiązania w dziedzinie zarządzania

Cel szczegółowy: Poprawa gospodarki wodnej w rolnictwie

Wskaźnik: R.22 Zrównoważone użytkowanie wody

- **Interwencja: Zrównoważone inwestycje w nawadnianie**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - inwestycje

Cel szczegółowy: Poprawa gospodarki glebowej w rolnictwie

Wskaźnik: R.18 Poprawa stanu gleby

- **Interwencja: Zwiększenie zawartości materii organicznej w glebie**
- **Rodzaj interwencji:** Płatności bezpośrednie - ekoprogramy

- **Interwencja: Zarządzanie i zapobieganie erozji**
- **Rodzaj interwencji:** Płatności bezpośrednie - ekoprogramy

- **Interwencja: Zapewnienie dodatkowej pokrywy za pomocą międzyplonów**
- **Rodzaj interwencji:** Płatności bezpośrednie - ekoprogramy

- **Interwencja: Bezpośredni siew i siew na mulczu**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - zobowiązania środowiskowe, klimatyczne i inne zobowiązania w dziedzinie zarządzania

- **Interwencja: Ochrona przed erozją w winnicach oraz w uprawie owoców i chmielu**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - zobowiązania środowiskowe, klimatyczne i inne zobowiązania w dziedzinie zarządzania

Cel szczegółowy: Promowanie zrównoważonego stosowania składników odżywczych w rolnictwie

Wskaźnik: R.21 Zrównoważona gospodarka składnikami odżywczymi

- **Interwencja: Zielony obornik na gruntach ornych/międzyplony**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - zobowiązania środowiskowe, klimatyczne i inne zobowiązania w dziedzinie zarządzania

- **Interwencja: Zielony obornik na gruntach ornych**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - zobowiązania środowiskowe, klimatyczne i inne zobowiązania w dziedzinie zarządzania

Cel szczegółowy: Zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza powodowanego przez rolnictwo

Wskaźnik: R.19 Poprawa jakości powietrza

- **Interwencja: Poprawa sposobu żywienia zwierząt w celu ograniczenia emisji metanu**
- **Rodzaj interwencji:** Płatności bezpośrednie - ekoprogramy

Cel szczegółowy: Promowanie inwestycji w zakresie efektywności środowiskowej

Wskaźnik: R.23 Efektywność środowiskowa i klimatyczna w oparciu o inwestycje

- **Interwencja: Działania na rzecz środowiska naturalnego**
- **Rodzaj interwencji:** Sektory objęte specjalnymi rodzajami interwencji - warzywa i owoce

Cel szczegółowy: Upowszechnianie efektywności środowiskowej poprzez wymianę wiedzy

Wskaźnik: R.24 Efektywność środowiskowa i klimatyczna w oparciu o wiedzę

- **Interwencja: Webinary dla rolników**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - wymiana wiedzy i informowanie

f) przyczynianie się do ochrony różnorodności biologicznej, wzmocnienie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazu;

Powiązane cele w sektorze warzyw i owoców:

d) rozwój, wdrażanie i promocja metod produkcji przyjaznych dla środowiska naturalnego, racjonalnych ekologicznie praktyk uprawy i technik produkcji, zrównoważonego wykorzystania zasobów naturalnych, w szczególności ochrony wody, gleby, różnorodności biologicznej i innych zasobów naturalnych; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. e) i f);

Powiązane cele w sektorze wina:

a) zwiększenie konkurencyjności unijnych producentów wina, w tym przyczynianie się do usprawnienia zrównoważonych systemów produkcji i zmniejszenia wpływu unijnego sektora wina na środowisko; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. b), f) i h);

Powiązane cele w sektorze chmielu:

e) promocja, rozwój i wdrażanie metod produkcji przyjaznych dla środowiska naturalnego, racjonalnych ekologicznie praktyk uprawy i technik produkcji, zrównoważonego wykorzystania zasobów naturalnych, w szczególności ochrony wody, gleby i innych zasobów naturalnych; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. e) i f);

Powiązane cele w sektorze oliwy z oliwek i oliwek stołowych:

d) poprawa jakości oliwy z oliwek oraz oliwek stołowych; cel ten odnosi się do celu szczegółowego określonego w art. 6 ust. 1 lit. f);

Niedopuszczalne rodzaje interwencji:

Cel szczegółowy: Utrzymanie różnorodności biologicznej na obszarach wiejskich

Wskaźnik: R.27 Ochrona siedlisk i gatunków

- **Interwencja: Ochrona przyrody**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - zobowiązania środowiskowe, klimatyczne i inne zobowiązania w dziedzinie zarządzania

- **Interwencja: Utrzymanie zagrożonych ras zwierząt gospodarskich**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - zobowiązania środowiskowe, klimatyczne i inne zobowiązania w dziedzinie zarządzania

- **Interwencja: Uprawa rzadkich gatunków roślin uprawnych**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - zobowiązania środowiskowe, klimatyczne i inne zobowiązania w dziedzinie zarządzania

- **Interwencja: Ograniczenie użycia kiszonki**

- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - zobowiązania środowiskowe, klimatyczne i inne zobowiązania w dziedzinie zarządzania
- **Interwencja: Ulepszenie płodozmianu**
- **Rodzaj interwencji:** Płatności bezpośrednie - ekoprogramy
- **Interwencja: Zarządzanie działkami z myślą o pszczelarstwie**
- **Rodzaj interwencji:** Płatności bezpośrednie - ekoprogramy

Cel szczegółowy: Promocja zrównoważonej i aktywnej gospodarki leśnej

Wskaźnik: R.25 Wspieranie zrównoważonej gospodarki leśnej

Interwencja:

- **Interwencja: Tworzenie planów gospodarki leśnej**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - zobowiązania środowiskowe, klimatyczne i inne zobowiązania w dziedzinie zarządzania

Cel szczegółowy: Wzbogacenie usług ekosystemowych świadczonych przez lasy

Wskaźnik: R.26 Ochrona ekosystemów leśnych

- **Interwencja: Ochrona ekosystemów leśnych**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - zobowiązania środowiskowe, klimatyczne i inne zobowiązania w dziedzinie zarządzania

Cel szczegółowy: Promowanie ochrony siedlisk i gatunków na obszarach chronionych

Wskaźnik: R.28 Wspieranie sieci Natura 2000

- **Interwencja: Natura 2000 - rolnictwo** (art. 30 rozporządzenia UE 1305/2013)
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - niekorzystne warunki specyficzne dla obszaru wynikające z określonych obowiązkowych wymogów;
- **Interwencja: Uprawa wykaszanych użytków zielonych na obszarach górskich**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - zobowiązania środowiskowe, klimatyczne i inne zobowiązania w dziedzinie zarządzania
- **Interwencja: Środek rolno-środowiskowo-klimatyczny dla półnaturalnych użytków zielonych**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - zobowiązania środowiskowe, klimatyczne i inne zobowiązania w dziedzinie zarządzania

Cel szczegółowy: Ochrona tradycyjnego krajobrazu

Wskaźnik: R.29 Zachowanie elementów krajobrazu

- **Interwencja: Zarządzanie przyjazne dla środowiska i promujące różnorodność biologiczną**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - zobowiązania środowiskowe, klimatyczne i inne zobowiązania w dziedzinie zarządzania

- **Interwencja: Podział dużych działek**
- **Rodzaj interwencji:** Płatności bezpośrednie - ekoprogramy

- **Interwencja: Praktyki zarządzania elementami krajobrazu**
- **Rodzaj interwencji:** Płatności bezpośrednie - ekoprogramy

- **Interwencja: Wypas na terenach górskich i pasterstwo**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - zobowiązania środowiskowe, klimatyczne i inne zobowiązania w dziedzinie zarządzania

g) przyciąganie młodych rolników i ułatwianie rozwoju działalności gospodarczej na obszarach wiejskich;

Powiązane cele w sektorze wina:

- b) poprawa wyników unijnych przedsiębiorstw winiarskich oraz ich lepsze dostosowanie do popytu na rynku, a także zwiększenie ich konkurencyjności w odniesieniu do produkcji i wprowadzania do obrotu produktów sektora wina, w tym oszczędności energii, ogólnej efektywności energetycznej oraz zrównoważonych procesów; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. a)–e), lit. g) i h)

Niedopuszczalne rodzaje interwencji: ekoprogramy

Cel szczegółowy: Eliminacja barier, z jakimi borykają się młodzi rolnicy wchodzący do sektora

Wskaźnik: R.30 Wymiana pokoleniowa

Interwencja: Uzupełniające wsparcie dochodu dla młodych rolników

- **Rodzaj interwencji:** Płatności bezpośrednie

- **Interwencja: Rozpoczęcie działalności przez młodych rolników, nowych rolników, podejmowanie i rozwój zrównoważonej działalności gospodarczej na obszarach wiejskich**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - rozpoczęcie działalności przez młodych rolników i zakładanie przedsiębiorstw wiejskich;

- **Interwencja: Wsparcie inwestycji**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - rozpoczęcie działalności przez młodych rolników i zakładanie przedsiębiorstw wiejskich;

- **Interwencja: Instrumenty finansowe EFRROW**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - rozpoczęcie działalności przez młodych rolników i zakładanie przedsiębiorstw wiejskich;

- **Interwencja: Program mobilności gruntów**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - współpraca

- **Interwencja: Program emerytalny**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - współpraca

- **Interwencja: Erasmus+**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - rozpoczęcie działalności przez młodych rolników i zakładanie przedsiębiorstw wiejskich;

h) promowanie zatrudnienia, wzrostu, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, w tym biogospodarki i zrównoważonego leśnictwa;

Powiązane cele w sektorze wina:

- a) zwiększenie konkurencyjności unijnych producentów wina, w tym przyczynianie się do usprawnienia zrównoważonych systemów produkcji i zmniejszenia wpływu unijnego sektora wina na środowisko; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. b), f) i h);
- b) poprawa wyników unijnych przedsiębiorstw winiarskich oraz ich lepsze dostosowanie do popytu na rynku, a także zwiększenie ich konkurencyjności w odniesieniu do produkcji i wprowadzania do obrotu produktów sektora wina, w tym oszczędności energii, ogólnej efektywności energetycznej oraz zrównoważonych procesów; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. a)–e), lit. g) i h)
- h) zwiększenie konkurencyjności unijnych produktów sektora wina w krajach trzecich; cel ten odnosi się do celów określonych w art. 6 ust. 1 lit. b) i h);

Powiązane cele w sektorze oliwy z oliwek i oliwek stołowych:

- f) zapobieganie sytuacjom kryzysowym i zarządzanie nimi w celu zwiększenia odporności na agrofagi, unikania kryzysów i postępowania w sytuacjach kryzysowych na rynkach oliwy z oliwek i oliwek

Niedopuszczalne rodzaje interwencji: ekoprogramy

Cel szczegółowy: Promowanie tworzenia miejsc pracy w sektorze rolnym i zapobieganie porzucaniu gruntów

Wskaźnik: R.31 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich

- **Interwencja: Wsparcie techniczne**
- **Rodzaj interwencji:** Sektory objęte specjalnymi rodzajami interwencji - pszczelarstwo

- **Interwencja: Rolnictwo ekologiczne**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - zobowiązania środowiskowe, klimatyczne i inne zobowiązania w dziedzinie zarządzania

- **Interwencja: Restrukturyzacja i przekształcanie winnic**
- **Rodzaj interwencji:** Sektory objęte specjalnymi rodzajami interwencji - wino

- **Interwencja: Racjonalizacja sezonowego wypasu bydła**
- **Rodzaj interwencji:** Sektory objęte specjalnymi rodzajami interwencji - pszczelarstwo

Cel szczegółowy: Zagwarantowanie równości płci w ramach WPR i wspieranie rolniczek

Wskaźnik: R.35 Promowanie włączenia społecznego

Interwencja:

- **Interwencja: Rozwój przedsiębiorstw dla kobiet**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - rozpoczęcie działalności przez młodych rolników i zakładanie przedsiębiorstw wiejskich;

Cel szczegółowy: Poprawa dostępu do technologii i sieci łączy szerokopasmowych na obszarach wiejskich

Wskaźnik: R.33 Cyfryzacja gospodarki wiejskiej

Interwencja:

- **Interwencja: Rozwój sieci łączy szerokopasmowych**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - współpraca

Cel szczegółowy: Poprawa infrastruktury i usług na obszarach wiejskich

Wskaźnik: R.34 Łączenie obszarów wiejskich w Europie

- **Interwencja: Rolnictwo społeczne**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - współpraca

Cel szczegółowy: Popularyzowanie biogospodarki na obszarach wiejskich

Wskaźnik: R.32 Rozwój biogospodarki na obszarach wiejskich

- **Interwencja: Stworzenie rynku sprzedaży i zakupu produktów ubocznych pochodzenia rolniczego**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - wymiana wiedzy i informowanie

i) poprawa reakcji rolnictwa UE na potrzeby społeczne dotyczące żywności i zdrowia, w tym bezpiecznej, bogatej w składniki odżywcze i zrównoważonej żywności, zapobiegania marnotrawieniu żywności, jak również dobrostanu zwierząt.

Powiązane cele w sektorze warzyw i owoców:

- a) planowanie produkcji, dostosowanie produkcji do popytu, zwłaszcza pod względem jakości i ilości, optymalizacja kosztów produkcji i zwrotów z inwestycji oraz stabilizowanie cen producenta; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. a), b), c) oraz i);
- c) badania i rozwój w zakresie zrównoważonych metod produkcji, m.in. odporności na agrofagi, innowacyjnych praktyk zwiększających konkurencyjność gospodarczą i wspierających rozwój rynków; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. a), c) oraz i);
- h) zwiększenie konsumpcji produktów sektora owoców i warzyw, świeżych lub przetworzonych; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. i);

Powiązane cele w sektorze wina:

- e) zwiększenie zbywalności i konkurencyjności unijnych produktów sektora wina, w szczególności przez rozwój innowacyjnych produktów, procesów i technologii oraz przez podnoszenie wartości na każdym etapie łańcucha dostaw, włączając w to element transferu wiedzy; cel ten odnosi się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit.

Powiązane cele w sektorze chmielu:

- d) badania i rozwój w zakresie zrównoważonych metod produkcji, m.in. odporności na agrofagi, innowacyjnych praktyk zwiększających konkurencyjność gospodarczą i wspierających rozwój rynków; cele te odnoszą się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. a), c) oraz i);

Powiązane cele w sektorze oliwy z oliwek i oliwek stołowych:

- e) badania i rozwój w zakresie zrównoważonych metod produkcji, m.in. odporności na agrofagi, innowacyjnych praktyk zwiększających konkurencyjność gospodarczą i wspierających rozwój rynków; cel ten odnosi się do celów szczegółowych określonych w art. 6 ust. 1 lit. a), c) oraz i);

Niedopuszczalne rodzaje interwencji:

Cel szczegółowy: Ograniczenie oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe w sektorze zwierząt gospodarskich

Wskaźnik: R.36 Ograniczenie wykorzystania antybiotyków

- **Interwencja: Kampania na rzecz ograniczenia stosowania antybiotyków u zwierząt gospodarskich**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - wymiana wiedzy i informowanie

Cel szczegółowy: Zmniejszenie zależności sektora rolnego od chemikaliów i zwiększenie dostępności rozwiązań alternatywnych

Wskaźnik: R.37 Zrównoważone stosowanie pestycydów

- **Interwencja: Ograniczenie środków produkcji zwiększających plony**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - zobowiązania środowiskowe, klimatyczne i inne zobowiązania w dziedzinie zarządzania

- **Interwencja: Ograniczenie stosowania środków grzybobójczych i regulatorów wzrostu w sektorze zbóż**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - zobowiązania środowiskowe, klimatyczne i inne zobowiązania w dziedzinie zarządzania

- **Interwencja: Ograniczenie stosowania pestycydów w winnicach i uprawie chmielu**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - zobowiązania środowiskowe, klimatyczne i inne zobowiązania w dziedzinie zarządzania

- **Interwencja: Wykorzystanie organizmów pożytecznych w szklarniach**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - zobowiązania środowiskowe, klimatyczne i inne zobowiązania w dziedzinie zarządzania

- **Interwencja: Zarządzanie pestycydami mające na celu ochronę pszczół**
- **Rodzaj interwencji:** Płatności bezpośrednie - ekoprogramy

Cel szczegółowy: Promowanie wysokich standardów w zakresie dobrostanu zwierząt gospodarskich

Wskaźnik: R.38 Poprawa dobrostanu zwierząt

- **Interwencja: Dobrostan zwierząt/ wypas zwierząt gospodarskich**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - zobowiązania środowiskowe, klimatyczne i inne zobowiązania w dziedzinie zarządzania

- **Interwencja: Dobrostan zwierząt/stajnie**
- **Rodzaj interwencji:** Rozwój obszarów wiejskich - zobowiązania środowiskowe, klimatyczne i inne zobowiązania w dziedzinie zarządzania

- **Interwencja: Dobrostan zwierząt/zobowiązania w zakresie zarządzania**
- **Rodzaj interwencji:** Płatności bezpośrednie - ekoprogramy

Elementy wspólne dla kilku interwencji

Definicje

W planach strategicznych WPR należy zawrzeć następujące definicje. W przypadku niektórych definicji należy zwrócić uwagę na pewne kwestie:

- (a) „działalność rolnicza” definiuje się w taki sposób, aby obejmowała zarówno wytwarzanie produktów rolnych wymienionych w załączniku I do TFUE, w tym bawełnę i zagajniki o krótkiej rotacji, jak i utrzymywanie użytków rolnych w stanie, dzięki któremu nadają się one do wypasu lub uprawy, bez konieczności podejmowania działań przygotowawczych wykraczających poza zwykłe metody rolnicze i użycie zwykłego sprzętu rolniczego;
- (b) „użytek rolny” definiuje się w taki sposób, aby w jego skład wchodziły grunty orne, uprawy trwałe, trwałe użytki zielone i **systemy rolno-leśne. Elementy krajobrazu są włączone jako elementy użytków rolnych.** Terminy „grunty orne”, „uprawy trwałe”, „trwałe użytki zielone” i „systemy rolno-leśne” są szczegółowo określone przez państwa członkowskie w ramach następującej struktury:
 - (i) „grunty orne” oznaczają grunty uprawiane w celu produkcji roślinnej lub obszary dostępne dla produkcji roślinnej, ale ugorowane, **mogą obejmować połączenie upraw z drzewami lub krzewami w celu utworzenia systemu leśno-ornego** i obejmują obszary odlogowane zgodnie z art. 22, 23 i 24 rozporządzenia Rady (WE) nr 1257/199928, art. 39 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/200529, art. 28 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013 oraz art. 65 niniejszego rozporządzenia;
 - (ii) „uprawy trwałe” oznaczają uprawy niepodlegające płodozmianowi, inne niż trwałe użytki zielone i pastwiska trwałe, które zajmują grunty przez okres pięciu lat lub dłużej i dają powtarzające się plony, w tym szkółki, również – o ile przewiduje tak państwo członkowskie – jeśli znajdują się one w donicach na folii, i zagajniki o krótkiej rotacji;
 - (iii) „trwałe użytki zielone i pastwiska trwałe” (zwane łącznie „trwałymi użytkami zielonymi”) **oznaczają grunty wykorzystywane do uprawy traw lub innych zielnych roślin pastewnych rozsiewających się naturalnie (samosiewnych) lub uprawianych (wysiewanych), które nie były objęte płodozmianem danego gospodarstwa rolnego przez okres co najmniej siedmiu lat, a także – w przypadku gdy państwa członkowskie tak zadecydują – które nie były zaorane przez okres co najmniej pięciu lat; mogą one obejmować inne gatunki, takie jak krzewy lub drzewa, które mogą nadawać się do wypasu lub – w przypadku gdy państwa członkowskie tak zadecydują – inne gatunki, takie jak krzewy lub drzewa, które służą do wytwarzania paszy dla zwierząt, pod warunkiem że zachowano przewagę traw i innych zielnych roślin pastewnych. Państwa członkowskie mogą również zadecydować o uznaniu za trwałe użytki zielone:**
 - (i) gruntów nadających się do wypasu i stanowiących część utrwalonych praktyk lokalnych, w przypadkach gdy trawy i

inne zielne rośliny pastewne tradycyjnie nie są roślinnością dominującą na obszarach wypasu; lub

(ii) gruntów nadających się do wypasu, w przypadkach gdy trawy i inne zielne rośliny pastewne nie są roślinnością dominującą lub nie występują na obszarach wypasu;

(iiia) „systemy rolno-leśne” oznaczają systemy użytkowania gruntów, w których drzewa uprawia się na tych samych gruntach, na których prowadzone są praktyki rolnicze;

Ważne jest również uwzględnienie elementów krajobrazu w definicji użytku rolnego. Obecnie muszą one zostać wyłączone, co jest problematyczne przy wyznaczaniu obszaru kwalifikowalnego, a także stwarza problemy z kontrolami. Inną możliwością byłoby ustalenie stawki procentowej na poziomie regionalnym - dałoby to większe pole do manewru użytkom rolnym, na których znajdują się elementy krajobrazu. Jeśli chodzi o definicję trwałych użytków zielonych, musi ona być starannie wyważona i uwzględniać wszystkie zmiany wprowadzone na mocy rozporządzenia omnibus. Nowa definicja agroleśnictwa powinna zapewnić szersze uwzględnienie tego pojęcia.

(c) do celów rodzajów interwencji w formie płatności bezpośrednich „kwalifikujący się hektar” definiuje się w taki sposób, aby objąć wszelkie użytki rolne danego gospodarstwa rolnego, w tym ruchome lub tymczasowe stacjonarne instalacje techniczne, w szczególności wewnętrzne rolne drogi przejazdowe i urządzenia do pojenia, a także bele kiszonki i obszary ponownie nawodnione użytkowane jako torfowiska:

(i) które w trakcie roku, na który wnioskuje się o wsparcie, są wykorzystywane do prowadzenia działalności rolniczej lub – w przypadku gdy te użytki rolne wykorzystywane są także do prowadzenia działalności pozarolniczej – są w przeważającej mierze wykorzystywane do celów działalności rolniczej, i które pozostają w dyspozycji rolnika. W przypadkach należycie uzasadnionych względami środowiskowymi kwalifikujące się hektary mogą również obejmować pewne obszary wykorzystywane do działalności rolniczej tylko co trzeci rok.

(ii) które zapewniły prawo do płatności na podstawie tytułu III rozdział II sekcja 2 podsekcja 2 niniejszego rozporządzenia lub na podstawie systemu płatności podstawowej, lub systemu jednolitej płatności obszarowej określonego w tytule III rozporządzenia (UE) nr 1307/2013 i które:

– nie są już zgodne z definicją „kwalifikującego się hektara” określoną w lit. a) rozporządzenia (UE) nr 1307/2013 w wyniku wdrożenia dyrektyw 92/43/EWG i 2009/147/WE lub dyrektywy 2000/60/WE;

– w okresie, w którym mają zastosowanie odnośne zobowiązania danego rolnika, są zalesione zgodnie z art. 31 rozporządzenia (WE) nr 1257/1999, art. 43 rozporządzenia (WE) nr 1698/2005, art. 22 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013, w ramach systemu krajowego, którego warunki są zgodne z art. 43 ust. 1, 2 i 3 rozporządzenia (WE) nr 1698/2005, art. 22 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013 lub art. 65 i 67 niniejszego rozporządzenia;

- w okresie, w którym mają zastosowanie odnośne zobowiązania danego rolnika, są obszarem odłogowanym zgodnie z art. 22, 23 i 24 rozporządzenia (WE) nr 1257/1999, art. 39 rozporządzenia (WE) nr 1698/2005, art. 28 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013 lub art. 65 niniejszego rozporządzenia.

Obszary wykorzystywane do produkcji konopi stanowią kwalifikujące się hektary tylko wtedy, gdy stosowane odmiany zawierają maksymalnie 0,3 % tetrahydrokannabinolu;

- (d) „rolników **aktywnych zawodowo**” państwa członkowskie definiują w taki sposób, aby nie przyznawano wsparcia dochodu osobom, dla których działalność rolnicza stanowi tylko nieznaczącą część ich ogólnej działalności gospodarczej, przy jednoczesnym niewykluczeniu ze wsparcia osób prowadzących działalność rolniczą i nierolniczą. W każdym przypadku definicja chroni unijny model rodzinnego gospodarstwa rolnego o charakterze indywidualnym lub zorganizowanym, niezależnie od rozmiarów, i w razie potrzeby może uwzględniać szczególne cechy charakterystyczne regionów, o których mowa w art. 349 TFUE. Państwa członkowskie wyłączają z tej definicji – z wyjątkiem grup rolników – osoby fizyczne lub przedsiębiorstwa zajmujące się na dużą skalę przetwarzaniem produktów rolnych. W swoich planach strategicznych WPR państwa członkowskie mogą określić, czy i w jaki sposób działalność przedsiębiorstw powiązanych jest uwzględniana przy ocenie, czy dany rolnik kwalifikuje się jako „rolnik aktywny zawodowo”.

Definicja rolnika aktywnego zawodowo powinna być ustalona na poziomie krajowym. Niemniej jednak definicja powinna trzymać się wyraźnych wytycznych. Powinna opierać się na art. 39 ust. 1 lit. d) i e) TFUE, który stanowi, że rolnicy muszą dostarczać Europejczykom bezpieczną, pożywną i przystępną cenowo żywność. W tym kontekście powinna obejmować rolników prowadzących działalność gospodarczą i wprowadzających swoje produkty do obrotu. Mogłaby również opierać się na rejestrach krajowych. W każdym razie jeden numer identyfikacyjny powinien zawsze odnosić się do jednego beneficjenta. Państwa członkowskie powinny mieć również możliwość wyboru, czy będą oceniać działalność przedsiębiorstw powiązanych.

- (e) „młodego rolnika” definiuje się w taki sposób, aby uwzględnić **limit wiekowy wynoszący 40 lat oraz:**

- (i) **skreśla się**

- (i) warunek bycia „kierującym gospodarstwem”;

- (iii) limit wiekowy wynoszący 40 lat.

Oceniając zgodność z warunkami, jakie należy spełnić, aby być kierującym gospodarstwem, państwa członkowskie uwzględniają specyfikę ustaleń między partnerami.

Definicja ta ma kluczowe znaczenie, ponieważ zapewnia odpowiednie szkolenia dla młodych rolników i stanowi, że wsparcie będzie przeznaczone wyłącznie dla tych, którzy mogą utrzymać swoją działalność gospodarczą i posiadają wystarczającą wiedzę. Rola młodych rolników w spółdzielniach powinna być również uwzględniona w klauzuli o partnerstwie.

- ea) „nowego rolnika” definiuje się w taki sposób, aby uwzględnić:

- (i) warunek bycia „kierującym gospodarstwem”;

(ii) wymóg odbycia odpowiedniego przeszkolenia i posiadania odpowiednich umiejętności;

(iii) limit wiekowy wynoszący 40 lat.

Osoba uznana za „nowego rolnika” zgodnie z tą definicją nie może być uznana za „młodego rolnika” zgodnie z definicją zawartą w art. 4 lit. e).

Definicja nowego rolnika powinna gwarantować, że wsparcie dla młodych rolników i nowych adeptów rolnictwa nie będzie się pokrywać, aby zagwarantować właściwe ukierunkowanie wsparcia i brak podwójnego finansowania.

Warunkowość

Na warunkowość składają się norma dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska (GAEC) oraz wymóg podstawowy w zakresie zarządzania (SMR). Ze względu na fakt, że wymogi SMR już są objęte przepisami, nie będziemy zajmować się nimi w niniejszych wytycznych. Należy jedynie podkreślić, że wymogi SMR 7, 8, 9 w zakresie przepisów dotyczących trzody chlewnej, bydła i owiec nie mogą obejmować obowiązku identyfikacji zwierząt. Hodowcy zwierząt gospodarskich są obecnie często nieproporcjonalnie karani za drobne wykroczenia, takie jak brak kolczyków, w związku z czym nie powinny być one objęte zasadami warunkowości.

GAEC 1 - Utrzymywanie trwałych użytków zielonych w oparciu o proporcję trwałych użytków zielonych w stosunku do użytków rolnych

Główne cele normy Ogólna klauzula przeciw przekształcaniu na inne użytkowanie rolnicze w celu ochrony zasobów węgla

Streszczenie praktyki gospodarstw rolnych: Stosunek trwałych użytków zielonych ma być ustalony przez państwo członkowskie na poziomie krajowym lub regionalnym, z 5% marginesem elastyczności. Praktyka ta opiera się również na definicji trwałych użytków zielonych określonej w art. 4 niniejszego rozporządzenia i na zasadzie pięcioletniej konwersji. Należy zapewnić elastyczność w zniesieniu zakazu orki w celu zapewnienia zgodności z powszechnymi praktykami rolniczymi i wymogami w zakresie zarządzania. W przyszłości trzeba będzie ponownie ocenić sytuację trwałych użytków zielonych, ponieważ produkcja zwierzęca (główne wykorzystanie wielu użytków zielonych) spada. Ponieważ istnieje bardzo niewiele innych możliwości wynagradzania za utrzymanie trwałych użytków zielonych, można by wziąć pod uwagę opcję rolnictwa niskoemisyjnego przedstawioną w strategii interwencyjnej.

Terytorialny zakres stosowania: Krajowy lub regionalny, w zależności od decyzji państwa członkowskiego. Norma GAEC ma zastosowanie wyłącznie do obszarów wyznaczonych jako trwałe użytki zielone.

Rodzaj rolników, których dotyczy: Rolnicy posiadający trwałe użytki zielone.

Uzasadnienie wkładu w osiągnięcie głównego celu praktyki: Trwałe użytki zielone służą jako pochłaniacze dwutlenku węgla, a tym samym pomagają w łagodzeniu skutków zmian klimatu.

GAEC 2 - Odpowiednia ochrona torfowisk i terenów podmokłych

Główne cele normy Ochrona gleb bogatych w węgiel

Streszczenie praktyki gospodarstw rolnych: Norma GAEC powinna wprowadzać i podtrzymywać zrównoważone praktyki mające na celu odpowiednią ochronę terenów podmokłych i torfowisk. Uprawa tych gruntów mogłaby spowodować znaczne emisje gazów cieplarnianych w razie niewłaściwego nią zarządzania. Jak stwierdzono w porozumieniu paryskim, emisje te muszą zostać zmniejszone, ale w sposób, który nie zagraża produkcji żywności. Dopuszczenie zestawu zrównoważonych praktyk powinno dokładnie do tego dążyć. Praktyki te powinny obejmować:

- uprawę zminimalizowaną (minimalną) i ciągłą okrywą roślinną;
- uprawę trawy i trwałe pastwiska;
- reorganizację struktury działki;
- kontrolowane odwadnianie, podniesioną warstwę wodonośną i ponowne nawadnianie;
- użytkowanie torfowisk i zalesianie.

Należy również wprowadzić pewne ograniczenia przy włączaniu terenów podmokłych i torfowisk do aktywnej produkcji. Niemniej jednak ta norma GAEC nie powinna zagrażać istniejącym już długoterminowym projektom obejmującym tereny podmokłe.

Terytorialny zakres stosowania: Obszary z terenami podmokłymi i torfowiskami, wyznaczone i zgłoszone przez państwa członkowskie.

Rodzaj rolników, których dotyczy: Rolnicy posiadający obszary podmokłe i torfowiska.

Uzasadnienie wkładu w osiągnięcie głównego celu praktyki: Tereny podmokłe i torfowiska mają niezwykley potencjał adaptacji do zmian klimatu, służą jako pochłaniacze dwutlenku węgla i usuwają emisje.

GAEC 3 - Zakaz wypalania rżysk, chyba że służy ono zdrowiu roślin

Główne cele normy Utrzymanie poziomów materii organicznej w glebie

Streszczenie praktyki gospodarstw rolnych: Zakaz palenia ścierniska ornego powinien uwzględnić gospodarkę ścierniskiem w sektorze ryżu, gdzie, ze względu na nieodłączną cechę tego typu produkcji utrzymywanie ścierniska zwiększa produkcję metanu. Orka również w tym przypadku nie pomaga. Należy zatem wprowadzić odstępstwa dla sektora ryżu.

Terytorialny zakres stosowania: Krajowy

Rodzaj rolników, których dotyczy: Rolnicy prowadzący uprawy, z odstępstwami dla producentów ryżu.

Uzasadnienie wkładu w osiągnięcie głównego celu praktyki: Utrzymanie ścierniska pomaga zwiększyć zawartość materii organicznej w glebie.

GAEC 4 - Ustanowienie stref buforowych wzdłuż cieków wodnych

Strefy buforowe GAEC muszą, zarówno w granicach stref podatnych, jak i poza tymi strefami wyznaczonymi zgodnie z art. 3 ust. 2 dyrektywy 91/676/EWG, spełniać co najmniej wymogi dotyczące warunków rolniczego wykorzystania nawozu w pobliżu cieków wodnych, o których mowa w pkt A.4 załącznika II do dyrektywy 91/676/EWG; wymogi te należy stosować zgodnie z programami działania państw członkowskich ustanowionymi na podstawie art. 5 ust. 4 dyrektywy 91/676 EWG.

Główne cele normy Ochrona koryt rzecznych przed zanieczyszczeniem i sntwem wodv

Streszczenie praktyki gospodarstw rolnych: Ustanowienie stref buforowych zgodnie z wymogami dyrektywy azotanowej.

Terytorialny zakres stosowania: Krajowy

Rodzaj rolników, których dotyczy: Rolnicy posiadający grunty przylegające do cieków wodnych, jak określono w dyrektywie 91/676/EWG.

Uzasadnienie wkładu w osiągnięcie głównego celu praktyki: Norma ta pomaga chronić ciekii wodne przed zanieczyszczeniami i splywami pochodzącymi ze źródeł rolniczych.

GAEC 6 - Zarządzanie orką przyczyniające się do zmniejszenia ryzyka degradacji gleby, w tym uwzględnianie nachylenia terenu

Główne cele normy Dostosowane do warunków danego miejsca minimalne gospodarowanie gruntami w celu ograniczenia erozji

Streszczenie praktyki gospodarstw rolnych: Norma ta ma na celu promowanie praktyk zrównoważonego zarządzania gruntami, które ograniczają ryzyko erozji. Norma ta powinna jednak uwzględniać pewne kwestie praktyczne przy jej spełnianiu i powinna być zgodna z powszechnie stosowanymi praktykami rolniczymi.

Terytorialny zakres stosowania: Krajowy

Rodzaj rolników, których dotyczy: Rolnicy prowadzący uprawy na zboczach i obszarach podatnych na erozję.

Uzasadnienie wkładu w osiągnięcie głównego celu praktyki: Norma ta pomaga zmniejszyć ryzyko erozji.

GAEC 7 - Niestosowanie ugorowania w najbardziej newralgicznym(-ch) okresie(-ach)

Główne cele normy Ochrona gleby w zimie

Streszczenie praktyki gospodarstw rolnych: Norma ta ma na celu ochronę gleb przed erozją poprzez wprowadzenie międzyplonów w najbardziej newralgicznych okresach. Okres ten jest ustalany na poziomie regionalnym w celu uwzględnienia specyfiki regionu i produkcji. Zostaną przyjęte odstępstwa, przede wszystkim dla upraw zbieranych pod koniec roku, od listopada do grudnia, po którym to okresie trudno jest zasiać międzyplon. Norma nie powinna określać żadnych szczegółowych zasad dotyczących tego, jakie mieszanki międzyplonów powinny być wysiewane. W strefach zagrożonych zanieczyszczeniem azotanami uprawa międzyplonów zgodnie z wymogami dyrektywy azotanowej powinna wystarczyć do spełnienia tej normy.

Terytorialny zakres stosowania: Regionalny

Rodzaj rolników, których dotyczy: Rolnicy prowadzący uprawy

Uzasadnienie wkładu w osiągnięcie głównego celu praktyki: Norma ta ma na celu ochronę gleb przed erozją i spływami.

GAEC 8 - Płodozmian

Główne cele normy Zachowanie potencjału gleby

Streszczenie praktyki gospodarstw rolnych: Norma ta określa minimalne wymagania dotyczące płodozmianu. Szczegółowe wymogi dotyczące liczby upraw, minimalnego obszaru i okresu płodozmianu są ustalane przez państwa członkowskie w zależności od krajowych i regionalnych uwarunkowań klimatycznych i produkcyjnych. Co ważne, uprawy trwałe (i trwałe użytki zielone) oraz uprawy uprawiane pod wodą (np. ryż) nie są objęte systemem płodozmianu. Drobni producenci rolni posiadający mniej niż dziesięć hektarów gruntów ornych również są zwolnieni z tego obowiązku.

Terytorialny zakres stosowania: Krajowy

Rodzaj rolników, których dotyczy: Rolnicy posiadający ponad dziesięć hektarów upraw.

Uzasadnienie wkładu w osiągnięcie głównego celu praktyki: Norma ta ma na celu poprawę stanu gleb i ochronę różnorodności biologicznej w rolnictwie.

GAEC 9

- **Minimalny udział powierzchni użytków rolnych wykorzystanej na obiekty lub obszary nieprodukcyjne**
- **Zachowanie charakterystycznych elementów krajobrazu**
- **Zakaz ścinania żywopłotów i drzew podczas okresu lęgowego ptaków oraz okresu wychowu młodych**
- **Fakultatywnie – środki przeciwdziałające rozprzestrzenianiu się inwazyjnych gatunków roślin**

Główne cele normy Utrzymywanie nieprodukcyjnych obiektów i obszarów w celu poprawy różnorodności biologicznej w gospodarstwach rolnych

Streszczenie praktyki gospodarstw rolnych: Celem tej normy jest zachowanie elementów krajobrazu i ochrona różnorodności biologicznej w rolnictwie. Państwa członkowskie ustalają minimalny obszar przeznaczony na obiekty nieprodukcyjne i elementy krajobrazu na poziomie krajowym i regionalnym, w zależności od cech krajobrazu w danym regionie. Norma nie powinna również wykluczać niektórych praktyk gospodarki leśnej, takich jak wycinanie drzew w lecie, a także powinna respektować powszechne praktyki rolnicze. Po wyciągnięciu cennych wniosków z reformy, która wprowadziła zazielenianie, zasady GAEC powinny być dość elastyczne i nie powinny być zbyt szczegółowe. Byłoby wskazane, aby najpierw uzgodnić cele, a nie sposób ich osiągnięcia. Rolnicy powinni mieć również szeroki wybór środków, za pomocą których mogliby przestrzegać tej normy.

Terytorialny zakres stosowania: Krajowy/regionalny

Rodzaj rolników, których dotyczy: Rolnicy

Uzasadnienie wkładu w osiągnięcie głównego celu praktyki: Zachowanie elementów krajobrazu pomaga zachować różnorodność biologiczną i charakter krajobrazu rolniczego.

GAEC 10 - Zakaz przekształcania lub orania trwałych użytków zielonych na obszarach należących do sieci Natura 2000

Główne cele normy Ochrona siedlisk i gatunków

Streszczenie praktyki gospodarstw rolnych: Celem tej normy jest ochrona wrażliwych ekologicznie trwałych użytków zielonych (ESPG) na obszarach NATURA 2000. Zobowiązania wynikające z niniejszej normy powinny uwzględniać istniejące plany zarządzania na tych obszarach i umożliwiać praktyki mające na celu ich zachowanie i utrzymanie. Wyznaczenie ESPG powinno być również konsultowane z rolnikami i nie powinno opierać się wyłącznie na sporządzaniu map przez państwa członkowskie.

Terytorialny zakres stosowania: Krajowy - obszary NATURA 2000

Rodzaj rolników, których dotyczy: Rolnicy prowadzący działalność na obszarach NATURA 2000

Uzasadnienie wkładu w osiągnięcie głównego celu praktyki: Norma ta ma na celu ochronę trwałych użytków zielonych i ich potencjału sekwestracji dwutlenku węgla, a także różnorodności biologicznej.

Wsparcie techniczne

Pomoc techniczna w stworzeniu systemu monitorowania.

Co więcej, w związku z wykorzystaniem wskaźników należy również zauważyć, że **nie wszystkie państwa członkowskie mają obecnie dobrze ugruntowany i funkcjonujący system monitoringu, opierający się na szerokim spektrum danych w zakresie wydajności gospodarstw/całego kraju**. Popieramy wysiłki Komisji na rzecz lepszej oceny wydajności i skuteczności WPR, należy jednak zagwarantować odpowiedni **okres przejściowy i wystarczające finansowanie, jak również jasne wytyczne** w zakresie wdrażania dla tych państw członkowskich, które tego potrzebują.

Funkcjonowanie rezerwy

Rezerwa kryzysowa powinna być **funkcjonalnym, elastycznym narzędziem**, mechanizmem, który pozwoliłby UE lepiej reagować na wszelkie kryzysy o ogólnounijnych konsekwencjach dla dowolnego sektora rolnego, zwłaszcza w odniesieniu do gospodarki. Aby do tego doprowadzić, rezerwa powinna działać poza WRF i dysponować dużo większą kopertą finansową i wyraźnym mechanizmem aktywacji.

Wykorzystanie szacowanych środków pochodzących z ograniczenia płatności bezpośrednich

Jeśli państwa członkowskie zdecydują się na wprowadzenie dobrowolnych pułapów płatności bezpośrednich po pełnym odliczeniu kosztów siły roboczej, pozyskane w ten sposób szacowane środki powinny zostać wykorzystane w ramach płatności podlegających redystrybucji. Płatności te powinny z kolei trafić do gospodarstw mniejszych od przeciętnej w danym państwie członkowskim.

Przypisanie środków finansowych na poszczególne interwencje, przenoszenie funduszy z jednego filaru do drugiego oraz płatności wyodrębnione

Copa i Cogeca wielokrotnie podkreślały znaczenia utrzymania dwóch silnych filarów WPR. Nie popierają również nadmiernego przenoszenia funduszy między filarami (zwłaszcza z filaru I do II). Aktualnie państwa członkowskie przesuwiają średnio 7% funduszy między filarami. Poziom ten byłby do przyjęcia również w WPR po 2020 r.

Co się tyczy wyodrębniania płatności, w celu zapewnienia pewnego stopnia wspólnotowości we wszystkich państwach członkowskich, płatność BISS powinna stanowić co najmniej 60% filaru I. Ponadto ważne jest, aby umożliwić wspólne podejście do wsparcia powiązanego z produkcją i utrzymać je co najmniej na obecnym poziomie. Wyodrębnienie płatności dla młodych rolników ma zasadnicze znaczenie dla wysiłków państw członkowskich na rzecz zastępowalności pokoleń. Koperta na filar I nie powinna być całkowicie rozdystrybuowana na konkretne rodzaje płatności, aby państwa członkowskie mogły dysponować pewnym poziomem elastyczności pozwalającym na odniesienie się do różnych kwestii i warunków. Podobnie w przypadku filaru II sprawą najwyższej wagi jest zapewnienie wspólnego podejścia do zobowiązań w zakresie zarządzania rolno-środowiskowego, które powinno obejmować również obszary z ograniczeniami naturalnymi.

Zagadnienia horyzontalne, które należy uwzględnić w planie strategicznym WPR

Uproszczenie i ograniczenie obciążeń administracyjnych

Jak doprowadzić do uproszczenia:

Ocena kosztów administracyjnych powinna zostać włączona do planów strategicznych WPR wraz z propozycjami dotyczącymi sposobu zmniejszenia obciążeń administracyjnych. Potrzebne jest holistyczne podejście, aby zmniejszyć obciążenia administracyjne i zapewnić uproszczenie WPR. Podejście to powinno w miarę możliwości dotyczyć wszystkich szczebli administracji, począwszy od kształtowania polityki i ustanawiania zasad, poprzez nadzór i kontrolę, a skończywszy na beneficjencie WPR.

Na szczeblu politycznym:

- Środki i obowiązki powinny być proste i dobrze wpisywać się w istniejące praktyki rolnicze. Dzięki temu rolnicy rozumieją, czego się od nich wymaga, pod warunkiem, że nie będzie to sprzeczne z żadnymi standardowymi praktykami rolnymi.
- Wdrażanie środków powinno być bardziej elastyczne. W planach strategicznych WPR nie należy przedstawiać szczegółowego zestawu zaleceń (np. ile drzew na działkę kwalifikuje się do wsparcia), ale należy zaprezentować cele i skupić się na tym, w jaki sposób zostaną one osiągnięte.
- Ogólnie rzecz biorąc, państwa członkowskie powinny unikać „połączania” czyli nadmiernie rygorystycznego wdrażania przepisów UE, tj. przepisów wykonawczych, które są całkowicie zbędne i nie są wymagane w akcie podstawowym.

Na szczeblu administracyjnym i kontrolnym:

- Poprawa stosowania systemu identyfikacji działek rolnych (LPIS) i wykorzystanie jego pełnego potencjału.
- Wykorzystanie nowych technologii mogłoby jeszcze bardziej obniżyć koszty administracyjne. Jednym z przykładów takiej technologii jest system składania wniosków o pomoc w oparciu o dane geo-przestrzenne, ponieważ pozwala zaoszczędzić czas i zapewnia lepszą jakość informacji. Powinno to również przyczynić się do zmniejszenia liczby błędów we wnioskach o pomoc, zwiększenia liczby wniosków składanych drogą elektroniczną oraz zmniejszenia kosztów cyfryzacji i kontroli na miejscu. Teledetekcja ma możliwość zmniejszenia liczby kontroli fizycznych w terenie i umożliwienia bardziej ukierunkowanego wykorzystania zasobów. Dane z programu satelitarnego Sentinel mogłyby również pomóc w ograniczeniu liczby kontroli na miejscu i uzupełnić monitorowanie działań w ramach Zintegrowanego Systemu Zarządzania i Kontroli (ZSZiK).
- Bardziej proporcjonalne i prostsze systemy kar oraz dalszy rozwój systemu żółtych kartek. Byłoby to szczególnie pomocne dla rolników, którzy obecnie często nie wiedzą, jak oblicza się kary lub są nadmiernie sankcjonowani za drobne wykroczenia.
- Wprowadzenie poziomu de minimis, który stworzyłby pole do manewru dla niekwalifikujących się elementów.
- Uproszczone i złagodzone kontrole dla drobnych producentów rolnych posiadających mniej niż dziesięć hektarów kwalifikujących się gruntów.
- W systemie należy również przyjąć podejście oparte w większym stopniu na kontroli prewencyjnej. Przed złożeniem wniosku rolnik powinien otrzymać pomoc w

prawidłowym jego wypełnieniu. Należy tego dokonać poprzez zachęcanie rolników do aktualizacji i potwierdzania kluczowych danych na bieżąco, a nie tylko w momencie składania wniosku, lub wręcz nałożenie takiego wymogu.

- Stworzenie systemów ostrzegania (np. poczty elektronicznej lub wiadomości tekstowych) w celu powiadamiania rolników o zbliżających się terminach.
- Wnioski o środki z tytułu rozwoju obszarów wiejskich są postrzegane jako najbardziej problematyczne. Ze względu na fakt, że środki te mogłyby być ambitniejsze z punktu widzenia ochrony środowiska, należałoby uprościć proces składania wniosków o pomoc.

Na szczeblu gospodarstwa:

- Udzielanie wsparcia rolnikom, polegającego głównie na wypełnianiu wniosków i udzielaniu wskazówek dotyczących regulacji i interpretacji przepisów.
- Zachęcanie rolników do korzystania z technologii cyfrowych. Dotyczy to głównie udzielania wsparcia rolnikom i szkolenia ich w zakresie korzystania z tych technologii (takich jak aplikacje internetowe i korzystanie z LPIS), a także zapewnienia dostępu do łączy szerokopasmowych na obszarach wiejskich.

Wiele pomysłów na zmniejszenie obciążeń administracyjnych można znaleźć w niedawnym badaniu przeprowadzonym przez Ecorys⁴⁵.

Unowocześnienie WPR

Do modernizacji WPR powinno dojść głównie poprzez wykorzystanie technologii cyfrowych (jak podkreślono powyżej), a także poprzez różne środki (takie jak rolnictwo precyzyjne i łącza szerokopasmowe) oraz usługi doradcze w zakresie modernizacji i cyfryzacji, ale przede wszystkim poprzez systemy wiedzy i innowacji w rolnictwie (AKIS).

Konsultacje z partnerami

Jak stanowi art. 94 wniosku w sprawie planów strategicznych WPR, wszyscy istotni partnerzy powinni być włączeni w opracowywanie planów strategicznych WPR. Dotyczy to przede wszystkim rolników, ponieważ są oni końcowymi beneficjentami tej polityki. Aktywne zaangażowanie rolników w cały proces (analiza SWOT, ocena potrzeb i strategia interwencji) zagwarantuje, że zaproponowane środki będą spójne z codziennymi praktykami rolników.

Sieć WPR

Sieć WPR powinna zapewnić koordynację sieci na szczeblu krajowym i unijnym oraz zająć się występującymi między nimi różnicami. Uwzględnione tematy (również dotyczące środków w ramach pierwszego filaru) powinny odzwierciedlać potrzeby rolników i przynosić im korzyści. Można to zapewnić poprzez aktywny udział i silną reprezentację rolników w sieci. Jednolita sieć WPR powinna również lepiej integrować tematy i działania zewnętrzne, ponieważ dwie istniejące obecnie sieci - ENRD i EPI AGRI mają trudności ze współpracą. Takie ujednorodnienie powinno uprościć i uskutecznić zarządzanie.

⁴⁵ https://ec.europa.eu/agriculture/content/evaluation-study-analysis-administrative-burden-arising-cap_en